

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ШЛАПАК АЛЛА ВАСИЛІВНА

УДК 339.9:341.71(73)

**ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ США
У ПАРАДИГМІ ГЛОБАЛЬНОГО КОНКУРЕНТНОГО ЛІДЕРСТВА**

Спеціальність 08.00.02 – Світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
ГАЛЕНКО Оксана Миколаївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», завідувач кафедри міжнародного обліку та аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ОРЕХОВА Тетяна Вікторівна,
Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця),
декан економічного факультету

доктор економічних наук, професор,
РЕЗНІКОВА Наталія Володимирівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

доктор економічних наук, професор
ЛЮТАК Олена Миколаївна,
Луцький національний технічний університет,
професор кафедри міжнародних економічних відносин

Захист відбудеться «20» вересня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» МОН України за адресою: 03057, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» МОН України за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «20» серпня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л. Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вступ світового співтовариства у глобальну фазу розвитку підсумував понад піввікове домінування Сполучених Штатів Америки в економічному прогресі в силу нагромадженого ними у післявоєнний період промислово-виробничого, інвестиційного, фінансового, науково-технічного, інтелектуального й інформаційного ресурсів. Водночас масштабне використання державою базованих на неоліберальній парадигмі транснаціоналізаційних механізмів економічного розвитку та залучення у зону свого впливу країн Західної Європи, Латинської Америки й Азії дали їй змогу у доглобалізаційний період не тільки на десятиліття очолити західну цивілізацію, але й здобути в кінцевому рахунку впевнену економічну і політичну перемогу у конфронтаційному протистоянні з очолюваним СРСР соціалістичним табором. Саме неоліберальна модель заклала базис формування найбільш сприятливих умов для реалізації на глобальному поприщі національних інтересів США у статусі держави-гегемона, здатної визначати як загальний формат функціонування системи міжнародних відносин і міжнародної безпеки, так і «правила гри» економічних акторів на усіх сегментах ринку.

Перехід світової економіки на рубежі тисячоліть до інформаційно-індустріальної моделі докорінно змінює співвідношення сил та влади на глобальній арені на основі системної цифрової трансформації, поглиблення мереживізації і фрагментації виробничих процесів, динамічного розвитку Індустрії 4.0, активного поширення платформних бізнес-моделей, а також тектонічних зрушень у глобальному конкурентному ландшафті. За таких умов в число явних регіональних лідерів висувається ціла низка країн – колишніх аутсайдерів світогосподарського прогресу (Індія, Республіка Корея, Бразилія, Аргентина, ПАР, Сінгапур, Індонезія, окремі країни близькосхідного регіону та ін.), серед яких є й претенденти на глобальне лідерство – Китайська Народна Республіка. Це вже призводить до формування чітких контурів нової – поліцентричної – моделі міжнародного економічного порядку, що характеризується появою кількох регіональних центрів ухвалення глобальних управлінських рішень, зміщенням економічної і військово-політичної могутності в азійський мегарегіон, наростаючими змінами регіональних і трансконтинентальних інтеграційних форматів, посиленням ролі міждержавних координаційних угод і домовленостей у рамках глобальної незалежності країн, а також поглибленням світової екологічної, кліматичної, епідеміологічної та міграційної криз, що несуть загрози виживанню людської цивілізації. Непередбачуваність векторної спрямованості глобальних мегатрендів та їх фундаментальний вплив на світову рівновагу актуалізують проблему суттєвого коригування Сполученими Штатами Америки національної економічної стратегії у парадигмі глобального конкурентного лідерства на основі збереження цінностей західної демократії, дотримання принципів економічного прагматизму, розбудови партнерських відносин з іншими державами, впровадження ціннісно-орієнтованих бізнес-моделей і розбудови збалансованої господарської екосистеми.

Найбільш повно теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності країн та фактори її забезпечення у глобальному економічному середовищі, форми прояву і механізми досягнення державами політичного, військового, економічного, науково-технічного, інноваційного й інтелектуального лідерства, методичні підходи до його кількісної оцінки, практика реалізації країнами економічної сили, конкурентна

диспозиція США у глобальній економіці та національна стратегія конкурентного розвитку держави, важелі й інструменти геополітичного й геоекономічного впливу Сполучених Штатів Америки розкрито у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених як: Л. Антонюк, І. Баранецький, Л. Бауман, О. Білорус, В. Білошапка, Ж.Блондель, І. Бобух, Р. Брітт, В. Вергун, О. Галенко, Г. Глоклер, Ю. Глущенко, Р.Голдсміт, А. Давидов, В. Дементьев, В. Діріетро, С. Долгов, П. Друкер, Г. Дугінець, С. Ємельянов, Н. Зарицька, М.Згуровський, В. Зехнер, Т. Зонова, Г. Ікенберрі, Д.Ільницький, П. Кадочников, Є. Камінський, О. Каніщенко, Р. Каппель, К. Кашман, К.Кемп, Ч. Кім, Л. Кноп, Р. Кокс, В. Комлєва, Дж. Конгер, А. Коробков, Р. Лікерт, Дж.Ліптан-Блюмен, Д. Лук'яненко, О. Лютак, Д. Майснер, Ф. МакГрі, Н. Мельничук, С. Мерзлякова, Н. Мінакова, Р. Моборн, А. Органські, Т. Орехова, Є. Панченко, А. Пенюгалов, Н. Петровська, І. Плевако, М. Портер, М. Портной, А. Поручник, О. Приходько, Р. Раян, Н. Резнікова, В. Робінсон, Л. Руденко-Сударєва, Н. Рябцева, В.Салетан, Ю. Сплетухов, Я. Столярчук, Н. Судакова, І. Сурай, С. Ушанов, А.Філіпенко, Р. Фішер, К. Фліссак, Б. Франклін, С. Хантінгтон, Дж. Харріс, Р. Хаус, Г.Хафбауер, Л. Цимбал, К. Чан, А. Чанько, О. Чугаєв, А. Шакіров, І. Шатін, О.Швиданенко, М. Шепелєв, С. Якубовський та багато інших.

Незважаючи на значний методологічний доробок учених у розкритті цієї багатогранної наукової проблеми, ціла низка її теоретичних і практичних аспектів дотепер залишається недостатньо розробленою. Ґрунтового дослідження потребує природа глобального конкурентного лідерства та форми його прояву, а також з'ясування характеру взаємодії політичних й економічних чинників його забезпечення у сучасних умовах. Недостатньо розробленим є питання щодо докорінного перегляду цілей і механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки стратегії глобального лідерства у торговельній, інвестиційно-фінансовій та науково-технологічній сферах з використанням сучасних теоретичних постулатів й інструментарію. Крім того, надзвичайно актуальним є на сьогодні розкриття напрямів системної модернізації державою інтеграційної політики у глобальній моделі міжнародного економічного порядку. Таким чином, комплексне дослідження економічної стратегії США у парадигмі глобального конкурентного лідерства є дуже важливим як в теоретичному, так і практичному плані, що обумовило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» у рамках міжкафедральної науково-дослідної теми факультету міжнародної економіки і менеджменту «Стратегії національного розвитку в парадигмі глобальної економічної політики» (номер державної реєстрації 0111U007630). Особисто автором підготовлено підрозділи «Структурні компоненти економічної стратегії США в умовах формування глобальної моделі міжнародного порядку», «Національна експортна стратегія США у пріоритетах державної антикризової політики» та «Інтеграційний ресурс глобального конкурентного лідерства Сполучених Штатів Америки». Окремі положення дисертації, зокрема, узагальнення концептуальних підходів у дослідженні процесів діагностики діяльності компаній через призму дії чинників ендогенної й екзогенної фінансової нестабільності, а також обґрунтування механізмів стимулювання конкурентного розвитку мегаполісів з урахуванням глобальних економічних тенденцій було використано у процесі реалізації науково-

дослідних госпдоговірних робіт кафедри міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: «Діагностика діяльності компаній в умовах фінансової нестабільності» №11/20-г (договір від 26.05.2020 р. №001-140А) та «Механізми стимулювання розвитку мегаполісів в глобальній економічній архітектурі: новітні реалії сучасного світу» №21/20-г (договір від 03.09.2020 р. №21/20-г).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування парадигми глобального конкурентного лідерства через призму поліцентричної моделі міжнародного економічного порядку, розкриття механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки національних інтересів на основі застосування стратегії глобального лідерства у торговельній, інвестиційно-фінансовій та науково-технологічній сферах, а також визначення інтеграційних пріоритетів держави в умовах геополітичних і геоекономічних викликів.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлено та вирішено такі конкретні завдання:

- розкрити теоретичний арсенал дослідження конкурентного лідерства та його еволюцію;
- обґрунтувати парадигмальні засади глобального конкурентного лідерства;
- ідентифікувати ключові форми і виміри глобального конкурентного лідерства;
- комплексно охарактеризувати масштаби, структурні виміри і нереалізований потенціал зовнішньої торгівлі Сполучених Штатів Америки;
- визначити місце національної експортної стратегії США в інструментарії реалізації державою антикризової політики;
- оцінити ефективність механізмів комерційної дипломатії у реалізації національних інтересів США на глобальних ринках;
- розкрити вплив міжнародної інвестиційної діяльності США на їх конкурентний статус на глобальному ринку капіталу;
- визначити диспозицію США у поліцентричній системі глобальних фінансів;
- конкретизувати специфіку американо-центристської моделі глобальної валютної системи та оцінити її граничні межі;
- комплексно охарактеризувати глобальні пріоритети інноваційної політики США;
- розкрити ключові напрями модернізації інноваційних стратегій американських БНП;
- оцінити ефективність механізмів утримання університетами США конкурентного лідерства у глобальному «трикутнику знань»;
- конкретизувати регіональні інтеграційні пріоритети США в умовах формування нового міжнародного порядку;
- обґрунтувати механізми реалізації Сполученими Штатами офіційної допомоги розвитку як головного каналу реалізації національних інтересів на основі концепту «м'якої» сили;
- визначити стратегічні напрями переформатування державної міграційної політики США в умовах глобальної міграційної кризи.

Об'єктом дослідження є трансформації національних економічних стратегій в умовах формування поліцентричної моделі міжнародного порядку та загострення глобальної конкуренції.

Предметом дослідження є парадигмальні засади, інституційно-організаційні формати і механізми реалізації Сполученими Штатами Америки економічної стратегії глобального конкурентного лідерства.

Методи дослідження. Дисертаційна робота ґрунтується на використанні принципу єдності теорії і практики, загальнонаукових засадах і фундаментальних положеннях економічної теорії, прогнозуванні розвитку економічних процесів на основі методу наукової абстракції. Для досягнення визначеної мети і розв'язання завдань дисертаційної роботи було використано низку методів наукового дослідження економічної стратегії США у парадигмі глобального конкурентного лідерства, зокрема, діалектичного (при розкритті парадигмальних засад глобального конкурентного лідерства, характеристиці його ключових форм і вимірів, а також обґрунтуванні авангардної ролі США у поліцентричній системі глобальних фінансів: пп. 1.2, 1.3, 3.2); історико-логічного (при розкритті еволюції теоретичного арсеналу дослідження конкурентного лідерства, аналізі масштабів, структурних вимірів та нереалізованого потенціалу зовнішньої торгівлі США, а також конкретизації механізмів комерційної дипломатії у реалізації національних інтересів США на глобальних ринках: пп. 1.1, 2.1, 2.3); системно-структурного аналізу економічних процесів та явищ (при дослідженні механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки національної експортної стратегії як інструменту державної антикризової політики, визначенні впливу міжнародної інвестиційної діяльності США на їх конкурентний статус на глобальному ринку капіталу: пп. 2.2, 3.1); аналізу та синтезу (при дослідженні валютного та інноваційного компонентів глобального конкурентного лідерства США та розкритті механізмів утримання університетами США конкурентного лідерства у глобальному «трикутнику знань»: пп. 3.3, 4.1, 4.2, 4.3); методу кількісного та якісного порівнянь (при розкритті регіональних інтеграційних пріоритетів США в умовах формування нового міжнародного порядку, визначенні напрямів реалізації державою програм і проєктів офіційної допомоги розвитку: пп. 5.1, 5.2); експертних оцінок та прогнозного (при обґрунтуванні стратегічних пріоритетів переформатування державної міграційної політики США в умовах глобальної міграційної кризи: п. 5.3); економетричного моделювання (при оцінці економічних ефектів реалізації Сполученими Штатами Америки регіональних і двосторонніх угод про вільну торгівлю на основі розроблення гравітаційної моделі: п. 5.1).

Інформаційну і фактологічну базу дослідження становлять монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів з проблематики глобального економічного розвитку, конкурентного лідерства, національної економічної стратегії і політики США у глобальних умовах; методологічний доробок провідних міжнародних організацій і регіональних угруповань, міжнародні наукометричні бази і звіти, аналітичні публікації і статистична база національних і міжнародних установ (ООН, ЮНКТАД, СОТ, МВФ, Групи Світового банку, ОЕСР, Банку міжнародних розрахунків, Департаменту економічних та соціальних питань ООН, Європейської асоціації венчурних капіталістів, Інституту міграційної політики США, Бюро перепису населення США, Агентства США з міжнародного розвитку, Комісії з

міжнародної торгівлі США, Бюро економічного аналізу США, Координаційного комітету США зі сприяння торгівлі та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у формулюванні автором концептуального підходу у дослідженні трансформаційних змін економічної стратегії Сполучених Штатів Америки у контексті утримання ними глобального конкурентного лідерства у нових історичних реаліях, оцінці сучасних лідерських позицій держави у світовій економіці, а також розкритті торговельного, інвестиційно-фінансового, науково-технічного й інтеграційного форматів реалізації нею міжнародної економічної стратегії.

Нові наукові положення, одержані особисто автором, які виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

- розроблено тривимірну концептуальну матрицю системного дослідження конкурентного лідерства з виокремленням у його теоретичному дискурсі онтологічно-гносеологічної (теорії харизматичного лідерства, лідерства «блакитного океану», внутрішнього стимулювання лідерства, розподіленого лідерства, опосередкованого лідерства, двигуна лідерства, «гарячих груп», лідерства як управління парадоксами, ситуаційного лідерства, інтегративна теорія лідерства); економічної (меркантилізм, класична політична економія, марксизм, теорія господарського порядку, теорія неоліберальної глобалізації, теорія фірми, структуралізм) та інституційної парадигм (інституціоналізм, неоінституціоналізм, теорії перерозподілу сили, гегемоністської стабільності, балансу сил, полюсів зростання, зовнішньої залежності, ендегенного зростання, світових систем). Констатовано, що зазначені теорії з початку 1940-х років заклали основи експансіоністських за своєю сутністю економічної стратегії і міжнародної політики Сполучених Штатів Америки з поступовим досягненням їх гегемонії в усіх сферах політичної, військово-безпекової, економічної, науково-технічної, інноваційної, фінансової та інформаційної життєдіяльності світової спільноти, яке увінчалось утвердженням на початку 1990-х років однополярної – американо-центристської – моделі світового порядку. Доведено, що з початку 2010-х років теоретичний ресурс даної концептуальної матриці в силу реконфігурації геополітичного і гео економічного ландшафту та формування поліцентричної моделі міжнародного порядку втратив свою конструктивну роль в ідеологічній підтримці великодержавного економічного курсу США та потребує свого якісного оновлення на принципово нових засадничих основах – глобальної солідаризації, недискримінаційності, субсидіарності, діалогізму – здатних забезпечити об'єднання світової спільноти на засадах загальнолюдських цінностей;

- спираючись на методологічний контент трансдисциплінарного дослідження конкурентного лідерства, дано розгорнуте авторське визначення категорії «глобальне конкурентне лідерство», зміст якої полягає у сукупності іманентних ознак і характеристик, що визначають здатність держав упродовж тривалого періоду часу утримувати недосяжні для інших країн конкурентні позиції у системі міжнародних відносин на основі формування глобального порядку денного на середньо- і довгострокову перспективу, визначення траєкторій світового соціально-економічного і науково-технологічного розвитку, підпорядкування своїм національним інтересам діючих у світовому господарстві механізмів розподілу глобальної ресурсної бази та присвоєння результатів матеріального і нематеріального виробництва, а також розробки

системи домінуючих у міжнародних економічних відносинах принципів, норм, умов й інститутів упорядкування міжнародних відносин. На відміну від поняття «конкурентне лідерство», категорія «глобальне конкурентне лідерство» в авторському трактуванні відрізняється інтеграційним поєднанням його ключових властивостей (як різновиду влади – ресурсні конкурентні переваги країн; як найвищого управлінського статусу – інституційно-регуляторні конкурентні переваги та як здатності впливати на інших акторів – силові конкурентні переваги), що забезпечує його ємність, універсальність і системний характер щодо відображення форм, рівнів й інструментів формування державами-лідерами системи світового економічного порядку;

- обґрунтовано теоретичний дизайн трансформації економічної стратегії США в умовах формування поліцентричної моделі міжнародного порядку на основі конкретизації її передумов (нарощування масштабів міжнародної торговельної й інвестиційної діяльності, технологічний і фінансовий глобалізм, цифрова трансформація бізнес-діяльності, її мереживізація і фрагментація, платформізація міжнародного виробництва та ін.), визначення характеру (органічне поєднання агресивно-наступальних і «м'яких» інструментів, посилення ролі фінансово-віртуальних важелів у реалізації стратегії, посилення державного контролю і регулювання офшорингового бізнесу, диверсифікація функцій міжнародних інтеграційних угод та ін.) та пріоритетних цілей (забезпечення кібербезпеки; боротьба зі зміною клімату; протидія державам-партнерам у застосуванні ними несумлінних торговельних практик, інструментів податкової і валютної конкуренції; екологізація суспільного відтворення; збереження ланцюгів поставок критично важливих технологій у сфері національної безпеки та ін.). Доведено, що реалізація сучасної економічної стратегії США спирається на потужне ідеологічне забезпечення і всебічну підтримку усіма владними, науково-дослідними, суспільними й інформаційно-медійними інститутами держави;

удосконалено:

- аналітичні підходи до методології пізнання економічної природи глобального конкурентного лідерства держав через об'єктивно існуючий її двоїстий характер – з одного боку, матеріально-речового змісту (кількісно-речових показників валового внутрішнього продукту, створеного і нагромадженого національного багатства, виробничих фондів, фондів суспільного споживання та ін.), а з другого – вартісної форми (грошове вираження ВВП і національного багатства країн, їх міжнародної валютної ліквідності, фінансових активів, офіційних валютних резервів і золотих запасів, обсягів емісії резервних валют та ін.). Обґрунтовано, що умови фінансового глобалізму, розширення спекулятивного сегменту світової економіки та її віртуалізація спричиняють поглиблення розриву між фіктивно зростаючою вартісною компонентою і відстаючим матеріально-речовим змістом глобального конкурентного лідерства, який найбільш яскраво виявився у США в силу довготривалого панування споживацького фетишизму, масштабного фінансування внутрішнього платоспроможного попиту, колосальної емісії похідних фінансових інструментів на світових ринках та лібералізації умов товарної інтервенції з боку Китаю, що суттєво послаблює позиції США у конкурентній гонці за глобальне лідерство з КНР та викликає занепокоєння у політичному істеблішменті держави;

- концептуальні підходи до дослідження трансформаційних змін національної експортної стратегії США з 1950-х років на основі конкретизації домінуючих механізмів державної підтримки експортної діяльності: фінансування національних

експортерів (фінансовий лізинг; експортне фінансування, гарантування, експрес-кредитування і експрес-страхування міжнародних торговельних контрактів; державне рефінансування банківських експортних кредитів; реалізація Програми доступу до ринку і Програми розвитку зарубіжних ринків США; державна підтримка проєктів американських компаній у сфері виробництва екологічних товарів і послуг та ін.); підтримка позицій експортерів на зовнішніх ринках через інституційну платформу міжнародних організацій (регулярний перегляд передбачених СОТ умов імпорتنих поставок; застосування її арбітражних механізмів, інструментів антидемпінгових розслідувань і компенсаційних мит; надання технічної допомоги країнам-торговельним партнерам у рамках Глобального трастового фонду Дохійського раунду переговорів СОТ та ін.) та фінансово-кредитна підтримка іноземних споживачів продукції американського виробництва. Встановлено, що на відміну від держав, залежних від надходжень валютної виручки, національна експортна стратегія США носить самодостатній характер і завжди орієнтувалась на насичення зовнішніх ринків надлишковою виробленою продукцією, що вже призвело до колосального дефіциту зовнішньої торгівлі держави через значну втрату нею конкурентних позицій на традиційних сегментах глобального ринку товарів і послуг. Доведено, що суттєве послаблення позицій США у торговельній війні з Китаєм та економічна неефективність нещодавнього автаркічного зовнішньоекономічного курсу актуалізує питання щодо глибокої трансформації національної експортної стратегії на основі «розморожування» і введення в дію проєктів трансконтинентальних зон вільної торгівлі, розширення переліку країн-партнерів за двосторонніми угодами про вільну торгівлю, включення у регіональні інтеграційні угоди соціально-ціннісних та екологічно-безпекових компонентів та ін.;

- багатокритеріальну оцінку рівня фінансової конкурентоспроможності США за системою моніторингових показників (капіталізація фінансового ринку, вартісний обсяг і структура фінансових активів; оборот ринку акцій, ф'ючерсів і опціонів; вартість активів, що перебуває у професійному управлінні; вартісний обсяг активів портфельного інвестування та розміщених на ринку казначейських облігацій), на основі чого розкрито ключові джерела конкурентоспроможності США у поліцентричній системі глобальних фінансів: панування ринкових інститутів і механізмів в акумуляції і перерозподілі фінансового капіталу, гостра конкуренція фінансових посередників, домінування інститутів й інструментів ринку цінних паперів, диверсифікована інструментальна структура операцій з фінансовими активами, монополізація глобального ринку банківських послуг, домінування держави на ринку біржових деривативів та ін. Обґрунтовано, що це забезпечує, з одного боку, високу стійкість національної фінансової системи до впливу зовнішніх шоків та широкі можливості використання механізмів облігаційних позик для дефіцитного бюджетного фінансування США, а з другого – одноосібне визначення Сполученими Штатами Америки глобальних норм, правил і механізмів регулювання глобального фінансового ринку, системну офшоризацію послуг американських фінансових посередників та формування глобального фінансового олігархату. Прогнозовано, що вже у найближчій перспективі провідні глобальні гравці фінансового ринку скоординують свої дії у царині розбудови альтернативних глобальних фінансових платформ на основі відкриття нових й об'єднання діючих регіональних біржових майданчиків, ініціювання реформування міжнародних

фінансових організацій в частині нарощування у їх статутному капіталі квот держав з новостворюваними ринками, розбудови солідарної системи глобального фінансового управління, запровадження міжнародної фінансової відповідальності країн за нарощування боргових зобов'язань, перевиробництво фіктивного капіталу та ін.;

- економетричну оцінку економічних ефектів реалізації Сполученими Штатами Америки регіональних і двосторонніх угод про вільну торгівлю (НАФТА (Канада, Мексика), не-НАФТА (Ізраїль, Йорданія, Чилі, Сінгапур, Австралія, Марокко та Бахрейн) та КАФТА-ДР (Оман, Перу, Респ. Корея, Колумбія, Панама)) на основі розроблення гравітаційної моделі у розрізі ключових моніторингових показників щодо: вартості експортно-імпортних операцій з державами-партнерами, обсягів їх валового внутрішнього продукту та ВВП на одну особу, кількості населення і територіальної віддаленості від США, наявності торговельних бар'єрів, коефіцієнту еластичності й інтенсивності торгівлі. За результатами кореляційного аналізу встановлено переважну імпортну орієнтованість національної економіки Сполучених Штатів та наявність прямого зв'язку між експортом США та низкою індикаторів: показник частки країн-партнерів за угодами про вільну торгівлю у загальних обсягах експорту корелюється з експортом з коефіцієнтом кореляції 0,8754; експорт в країни НАФТА – з коефіцієнтом 0,9826, експорт в країни не-НАФТА – з коефіцієнтом 0,8812, а експорт в країни КАФТА-ДР – з коефіцієнтом 0,9361. На основі побудови рівнянь багатофакторних регресій встановлено найбільший вплив на ВВП США експортно-імпортних операцій з Канадою, Мексикою, Ізраїлем, Йорданією, Чилі, Сінгапуром, Австралією, Марокко і Бахрейном, тоді як зростання експорту до країн групи КАФТА-ДР має незначний вплив на сукупний експорт і вартісний обсяг ВВП Сполучених Штатів;

дістали подальшого розвитку:

- комплексна оцінка ефективності системи комерційної дипломатії США та визначення її ролі у реалізації національних інтересів держави на глобальних ринках через розкриття її інституційної структури (Державний департамент, Рада національної безпеки, Конгрес, апарат Білого дому, Міністерство торгівлі, Офіс Торговельного представника, Координаційний комітет зі сприяння торгівлі, Комерційна служба, Центр сприяння експорту, Центр з захисту комерційних інтересів США за кордоном, Служба глобальних торговельних програм, економічні і дипломатичні місії за кордоном, галузеві міністерства і відомства, постійні місії США при ООН та інших міжнародних організаціях, американські аналітичні центри та ін.), визначення специфіки міжінституційних зв'язків та організаційно-економічних компонентів (лобіювання економічних інтересів експортерів на зовнішніх ринках, інструменти Генералізованої системи преференцій, дипломатія чекової книжки, позитивні і негативні торговельні санкції, фінансові санкції, заморожування активів, дискримінаційне оподаткування, блокування доступу іноземних економічних суб'єктів до довгого фінансування та ін.). Констатовано, що синергійна дія зазначених механізмів сформувала в останні десятиліття гнучку й адаптовану до динаміки глобальних трансформацій мережеву структуру економічної дипломатії США, забезпечивши її перетворення на один з головних механізмів реалізації національних економічних інтересів держави на глобальних ринках. Доведено, що у реалізації нового етапу національної експортної стратегії комерційна дипломатія не тільки має активно використовувати напрацьований арсенал інструментів, але й активізувати механізми «комерційно-дипломатичного фідбеку» в

частині моніторингової оцінки поточної кон'юнктури зарубіжних ринків, ринкового попиту на високотехнологічну продукцію американських компаній, компенсації провалів за ринки збуту енергетичних ресурсів в Європі та інших регіонах та ін.;

- обґрунтування багатоканального впливу міжнародних інвестицій на утримання Сполученими Штатами Америки лідерських позицій у глобальних інвестиційних процесах на основі конкретизації головних причин зростання їх ролі в якості світового реципієнта ПП (значний дефіцит платіжного балансу за поточними операціями, зниження курсового співвідношення американського долара відносно інших світових резервних валют, висока платоспроможна місткість внутрішнього споживчого ринку, швидкі темпи розвитку високотехнологічних галузей і секторів економіки й інформаційних технологій, лібералізація фінансової системи, усунення інституційних бар'єрів у транскордонному русі інвестиційного капіталу та ін.) та розкриття домінуючих трендів міжнародного інвестування США (панування у загальній структурі іноземного капіталу портфельних інвестицій; орієнтація інвестиційних бізнес-моделей американських БНП на неакціонерні форми участі у капіталі, перехресне і спільне інвестування, заснування холдингових структур на території офшорних юрисдикцій, створення стратегічних альянсів; диверсифікація галузево-секторальної структури іноземних і зарубіжних інвестицій; активізація злиттів і поглинань та ін.). Констатується, що сучасні масштаби зарубіжного інвестування не відповідають інвестиційному потенціалу США що детермінує активізацію інвестиційної політики держави за такими напрямками як: підтримка проєктів у статусі міноритарного інвестора, використання механізмів участі у капіталі іноземних компаній в якості партнера з обмеженою відповідальністю та інвестора інвестиційних фондів, мобілізація національного приватного капіталу, надання суб'єктам приватного сектору захисту інвестицій, стимулювання жіночого інвестування, розширення інвестиційних прав і можливостей мікрокомпаній і фірм малого бізнесу та ін.;

- розкриття трансформаційних змін корпоративних інвестиційних стратегій американських БНП та виокремлення її етапів з домінуючими для кожного з них механізмами реалізації міжнародних інвестиційних операцій: 1-й етап: мультинаціональні стратегії у 1960-1970-х роках (індивідуальна конкуренція, самостійне і незалежне функціонування зарубіжних підрозділів, повне контролюванням материнськими фірмами усіх ланцюгів виробничих операцій); 2-й етап: стратегії простої інтеграції у 1980-1990-х роках (масове використання зарубіжними підрозділами БНП інноваційних технологій материнських компаній, концентрація їх діяльності на обмеженому колі операцій з виробництва і постачань компонентів, напівфабрикатів та комплектувальних, створених з використанням конкурентних переваг країн дислокації дочірніх підрозділів, розбудова транскордонних зв'язків виробничої кооперації та ін.); 3-й етап – стратегії глибокої мережевої інтеграції з початку 2000-х років (об'єднання в єдині, вертикально і регіонально інтегровані виробничо-збутові мережі зарубіжних філіалів і фрагментарних виробничих комплексів, перехід від вертикальної ієрархії структурних підрозділів до мережевої моделі організації виробництва й управління виробничими і збутовими процесами, сервізація бізнес-операцій БНП, децентралізація глобальних вартісних ланцюгів та ін.). Констатовано, що стратегії глибокої мережевої інтеграції забезпечили «розмивання» інституційних відмінностей між внутрішнім і зовнішнім ринками, їх перетворення на єдине загальнопланетарне «поле гри» для американських БНП та формування «другої економіки» Сполучених Штатів, глибоко

інтегрованої з національними економіками держав усіх регіонів світу. Доведено, що у найближчій перспективі мережева інтеграція вступить у якісно нову фазу розвитку – масове впровадження платформних бізнес-моделей, що дасть змогу зняти негативне ставлення до американських компаній на території зарубіжних країн та знівелює недовіру до них і вороже сприйняття;

- комплексна характеристика американо-центристської конфігурації світової валютної системи на основі конкретизації її організаційно-економічних й інституційних форматів (верховенство американського долара як стандарту світової валютної системи, залежність грошово-кредитної політики більшості держав світу від структурної динаміки американського фінансового ринку; монетарна залежність національних економік країн-позичальників від США, їх перетворення на «вимушених кредиторів» Сполучених Штатів на основі нагромадження доларових авуарів та фінансування американських зарубіжних витрат; набуття Сполученими Штатами Америки статусу світового центрального банку, що формує глобальну ліквідність, стимулює міжнародні торговельні операції та обслуговує довгостроковий дефіцит платіжного балансу держави; реалізація США внутрішньої макроекономічної політики без ув'язки з поточним станом платіжного балансу) та розкриття факторів глобального валютного домінування американського долара (доларизація національних економік багатьох держав світу, поглиблення їх економічних зв'язків із США, досягнення фінансової та цінової стабільності, лібералізація транскордонних потоків інвестиційно-кредитного капіталу, перехід до режиму гнучкого валютного курсу, удосконалення національних систем управління державним та корпоративним боргом, підвищення ефективності національних пруденційних політик та ін.). Доведено, що в умовах поліцентричної моделі міжнародного економічного порядку американо-центристська конфігурація світової валютної системи досягла своїх граничних меж та зазнає суттєвих трансформаційних змін у напрямі утвердження мультиполярного формату міжнародних валютно-фінансових відносин, тимчасового відновлення валютної ролі монетарних металів, диверсифікації валютної структури офіційних золотовалютних резервів країн та засобів платежу за зовнішньоторговельними й інвестиційними операціями регіональних економічних суб'єктів, розширення практики застосування криптовалюти в якості платіжного інструменту за міжнародними трансакціями та ін.;

- панорамна характеристика національної інноваційної системи США на основі розкриття її характеру і ключових трендів структурної динаміки (нарощування державного і приватного фінансування ДіР; диверсифікація його джерел й інструментів; активна участь університетів у продукуванні інновацій державного сектору; значна концентрація ДіР у великих корпоративних структурах і компаніях малого і середнього бізнесу; високий рівень академічної, освітньої і фінансової автономії американських університетів; масштабна інтернаціоналізація корпоративних ДіР; зростання вкладень в інноваційні розробки Індустрії 4.0 та ін.); конкретизації інструментів стимулювання ДіР (прямі бюджетні трансфери, податкові пільги, неприбуткові податкові кредити, пільгове оподаткування венчурних компаній і фірм, державне замовлення на інновації, включення компаній малого бізнесу у глобальні науково-технологічні мережі американських БНП; усунення обмежень на спільну діяльність компаній у сфері досліджень і розробок та ін.) та обґрунтування механізмів інтернаціоналізації ДіР корпоративного сектору

(розширення зарубіжних мереж науково-дослідних лабораторій і центрів корпорацій, вихід за національні кордони усіх ланок відтворення науково-технічних розробок, об'єднання в єдині транснаціональні технологічні мережі фрагментованих ланок продукування і комерціалізації інновацій; делегування проведення ДіР зарубіжним підрозділам на основі ліцензійних угод та угод про управління). Доведено, що в умовах техноглобалізму зазначені канали реалізації інноваційної політики США забезпечують не тільки потужну матеріальну основу генерування інноваційних ідей, їх оперативне втілення в інноваційно місткі товари і послуги, високу економічну віддачу від ДіР та їх значний економічний ефект, але й є головним рушієм формування у глобальних координатах відкритих технологічних платформ, котрі забезпечують безперешкодну інтеграцію до них суб'єктів інноваційного бізнесу будь-якої національної належності та розміру капіталу;

- визначення ролі офіційної допомоги розвитку США у реалізації концепту «м'якої» сили держави у глобальних координатах на основі розкриття її інструментальної структури (оцінені внески у капітал міжнародних організацій, неконцесійні позики, проєкти економічної і військової допомоги, підтримка миротворчих операцій, безоплатна передача військової техніки, заснування цільових фондів під егідою міжнародних організацій та ін.) та ідентифікації ключових трендів розвитку (домінування двосторонніх каналів передачі фінансових коштів, незначна частка багатосторонньої допомоги, зв'язаний характер надання грантів на основі встановлення прив'язки проєктів до певних секторів національних економік країн-реципієнтів; включення умов щодо обов'язкової купівлі отримувачами допомоги товарів і послуг американського виробництва, включення у тендерну документацію умов товарної специфікації і номенклатури; запровадження прямих обмежень на національну належність компаній, що будуть отримувати контракти на донорські кошти, домінуюче фінансування програм і проєктів галузевого і секторального розвитку країн-реципієнтів та ін.). Констатовано визначальний вплив офіційної допомоги розвитку у реалізації Сполученими Штатами Америки геополітичних і гео економічних інтересів не тільки щодо формування сприятливих умов для комерційного виходу американських компаній на зарубіжні ринки й отримання бізнесом гарантій від політичних і економічних ризиків у приймаючих країнах, але й створення позитивного іміджу США в очах світової громадськості, виховання прихильності до американських цінностей, а також формування проамерикансько налаштованих національних еліт, що готує ґрунт для впровадження нової економічної стратегії на глобальних морально-етичних принципах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні методологічні положення, розробки, висновки та рекомендації, що були відображені автором у дисертації, можуть становити теоретичну та прикладну основу для формування ефективних механізмів економічного співробітництва України зі Сполученими Штатами Америки з урахуванням процесів глобальної та загальноєвропейської інтеграції. Наукові розробки, висновки й практичні рекомендації автора були використані на національному рівні: Департаментом промисловості та розвитку підприємництва Виконавчого органу Київської міської державної адміністрації (довідка про впровадження №052-3044 від 28.04.2021 р.); Всеукраїнською асоціацією фінансових компаній (довідка про впровадження №04/54 від 22.04.2021 р.); Громадською організацією «Міжнародний центр розвитку смарт

суспільства» (довідка про впровадження №12 від 11.02.2021 р.); ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (довідка про впровадження від 20.05.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які отримані в дисертаційній роботі та винесені на захист, здобуті автором особисто й відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на десяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: міжнародній науково-практичній конференції «Створення ефективної фінансової інфраструктури в умовах інноваційної економіки» (м. Дніпро, 9 червня 2018); всеукраїнській науково-практичній конференції «Принципи забезпечення розвитку підприємств в умовах змін ринкового середовища» (м. Одеса, 8-9 грудня 2017); міжнародній науковій конференції «The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility» (м. Лісабон, 19 травня 2017); міжнародній науково-практичній конференції «Підвищення рівня використання економічного потенціалу у напрямку розвитку регіональної економіки» (м. Львів, 24 березня 2018); міжнародній науково-практичній конференції «Глобальний економічний простір: тенденції та регулювання» (м. Суми, 12-13 квітня 2018 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: механізми та стратегії» (м. Львів, 24 листопада 2018); міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (м. Одеса, 1 грудня 2018); VI міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (м. Одеса, 19 квітня 2019); дискусійній платформі «Євроінтеграційний ресурс розвитку глобального підприємництва» (м. Київ, 17 травня 2019); онлайн-форумі «International Innovative Development: Problems and Prospects» (м. Сінгапур, 24 квітня 2020).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано дисертантом самостійно і у співавторстві у 32 наукових працях загальним обсягом 50,9 д. а. (особисто автору належить 38,8 д а.), з них: 1 одноосібна монографія, 1 колективна монографія, 4 статті у зарубіжних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 14 статей у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 12 публікацій в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та 17 додатків на 27 сторінках. Основний текст дисертації становить 405 сторінок. Робота містить 34 таблиці на 30 сторінках та 69 рисунків на 62 сторінках. Список використаних джерел налічує 610 найменувань на 51 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано його мету, завдання, об'єкт і предмет, визначено методологічну основу і методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У розділі 1 «Формування парадигми глобального конкурентного лідерства» розкрито еволюцію теоретичного арсеналу дослідження конкурентного лідерства, обґрунтовано парадигмальні засади глобального конкурентного лідерства, комплексно охарактеризовано його ключові форми і виміри.

Дисертант обґрунтовує, що наукове осмислення конкурентного лідерства країн фактично бере свій початок з першої половини 1940-х років і пов'язане з остаточним оформленням у цей період біполярної моделі світового порядку. Вона сформувала об'єктивні історичні передумови для розроблення загальних теоретичних й методологічних підходів до його дослідження, уперше визнавши наявність двох наддержав у статусі рівноважних полюсів ухвалення світових управлінських рішень та закріпивши право кожної з них формувати навколо себе центри домінантного впливу і регіональні простори реалізації «життєво важливих» національних інтересів з використанням засобів військового, політичного, економічного, інформаційного й ідеологічного впливу. Проведений у дисертації поглиблений дискурсивний аналіз, узагальнення і структуризація основних теорій, які розкривають сутнісну природу конкурентного лідерства, дали підстави стверджувати, що найбільш адекватними є ті, що досліджують його в рамках онтологічно-гносеологічної, економічної та інституційної парадигм. На основі застосування інтегрованого підходу виявлено варіативні точки зору щодо трактування сутності конкурентного лідерства та ідентифіковано, за критерієм домінуючих конкурентних переваг держав, такі головні напрями генезису й еволюції його концепцій, як-от: конкурентне лідерство як різновид влади (ресурсні конкурентні переваги країн – політичні, військові, економічні, науково-технічні, інноваційні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні, ідеологічні, соціально-гуманітарні); конкурентне лідерство як найвищий управлінський статус (інституційно-регуляторні конкурентні переваги); конкурентне лідерство як здатність впливати на інших акторів (силові конкурентні переваги).

Аналіз концепцій конкурентного лідерства в рамках зазначених парадигм (теорій харизматичного лідерства (Р. Хаус, Р. Басс, Дж. Конгер, Р. Канунго), лідерства «блакитного океану» (Ч. Кім, Р. Мауборн), внутрішнього стимулювання лідерства (К.Кешман), розподіленого лідерства (Д. Бредфорт, А. Кохен); класичної політичної економії, неоінституціоналізму (Дж. Гелбрейт, Р. Коуз, Дж. Б'юкенен); теорій перерозподілу сили (А. Органскі, Дж. Куглер, Д. Лемке), гегемоністської стабільності (Р. Кеохейн, Р. Гілпін, Дж. Най), зовнішньої залежності (С. Амін, Т. Біерстекер, Ф.Борншир, Т. Дос-Сантос), полюсів зростання (Ф. Перру, Г. Мюрдаль, Ж. Будвіль, А.Хіршман, Ф. Айдало, Е. Еміль, Е. Фесер), ендогенного розвитку (М. Франкел, П.Ромер, Р. Лукас), світових систем (Ф. Бродель, І. Валлерстайн, Р. Арон, Д. Зінгер, Й.Хендерсон, Л. Склеєр) та ін.) дав змогу автору зробити висновок, що воно традиційно було одним з ключових об'єктів наукових досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Вони розглядали конкурентне лідерство як процес завоювання і тривалого утримання економічними суб'єктами передових позицій у певних сферах фінансово-господарської діяльності та сегментах ринку, трактуючи його економічну природу і джерела забезпечення відповідно до пануючих на кожному історичному етапі світогосподарського розвитку ієрархічно субординованої системи факторів суспільного виробництва, державних інструментів регулювання соціально-економічних процесів і суспільних інститутів, ступеня наукомісткості й

сайєнтифікації виробничих процесів, ринкової частки і монопольних позицій економічних суб'єктів на національних, регіональних і світовому ринках.

У роботі аргументується теза про те, що конкурентне лідерство, будучи за своєю природою історично конкретним явищем, характеризується перманентними змінами своєї структури і компонентного складу, а також механізмів й інструментів його досягнення відповідно до трансформацій міжнародної економічної системи і співвідношення країнних сил на економічній і політичній картах світу. У своєму історичному поступі воно еволюціонувало від найпростішої колоніальної моделі з військовою агресією, загарбанням територій інших країн, работоргівлею і тотальним політичним контролем над зарубіжними країнами (у XV – першій половині XX ст.) до неокolonіалізму з пануванням непрямих методів політичного контролю, економічного і кредитно-фінансового тиску на відсталі країни (у 1950-1980-ті роки). У роботі акцентується увага на тому, що глобальний етап світогосподарського розвитку докорінно трансформує усі складові елементи конкурентного лідерства на основі диверсифікації його джерел (нарощування масштабів міжнародної торговельної й інвестиційної діяльності, технологічний і фінансовий глобалізм, цифрова трансформація бізнес-діяльності, її мереживізація і фрагментація, платформізація міжнародного виробництва та ін.); модифікації механізму (делегування частини традиційних регуляторних повноважень держави на регіональний і наднаціональний рівні; глобалізація ринків, попиту і пропонування; зростаюча адаптація національних товаровиробників до потреб глобальних споживачів; загострення міжнародної конкурентної боротьби між економічними акторами різного рівня та ін.) та коригування векторної спрямованості (переорієнтація конкурентного лідерства з національної на регіональну і глобальну траєкторії). Зазначені чинники спричинили докорінну реконфігурацію геополітичного і геоекономічного ландшафту зі стрімким проривом цілої низки держав-колишніх аутсайдерів світогосподарського прогресу у його регіональні лідери та окресленням чітких контурів формування поліцентричної моделі міжнародного порядку.

Констатується, що зазначені причини одночасно й обумовлюють об'єктивну потребу у модернізації категоріального апарату економічної науки з метою адекватного відображення глобальних форм конкурентного розвитку держав. Що стосується самої категорії «конкурентне лідерство», як пануючої у доглобалізаційну епоху кваліфікації конкурентної диспозиції економічних суб'єктів, то, на переконання дисертанта, логічним продовженням її еволюційного розвитку у глобальних координатах стає категорія «глобальне конкурентне лідерство». У цьому зв'язку наголошується, що хоча дана категорія уже стійко утвердилась у науковій термінології економічних наук, вона дотепер не має однозначного, чіткого і конкретно економічного трактування і найчастіше вживається без розкриття її співвідношення з низкою близьких за змістом категорій – «національні інтереси», «національна сила», «силовий потенціал», «гегемонія», «експансія», «влада», «національна потужність», «національна могутність», «вплив» та ін. У дисертації обґрунтовано авторське визначення категорії «глобальне конкурентне лідерство» й доводиться, що, на відміну від існуючих визначень, воно відрізняється ємністю, універсальністю і системним характером щодо відображення форм, рівнів й інструментів формування державами-лідерами системи світового економічного порядку, механізму розподілу глобальної ресурсної бази та присвоєння результатів матеріального і нематеріального виробництва.

Поклавши в основу дослідження діалектичний метод, дисертант розкрив економічну природу глобального конкурентного лідерства, обґрунтувавши об'єктивно існуючий його двоїстий характер – матеріально-речовий зміст і вартісну форму. У роботі аргументується теза про те, що процеси фінансового глобалізму, розширення спекулятивного сегменту світової економіки та її віртуалізація спричиняють поглиблення розриву між фіктивно зростаючою вартісною компонентою і відстаючим матеріально-речовим змістом глобального конкурентного лідерства. Даний тренд, відбиваючи непорушність принципу їх тісної функціональної взаємозалежності, актуалізує питання якісної модернізації національної економічної стратегії США з метою утримання лідерських позицій у поліцентричній моделі міжнародного порядку на принципах глобальної солідаризації, недискримінаційності, субсидіарності, діалогізму, які здатні, на думку автора, забезпечити об'єднання світової спільноти на засадах загальнолюдських цінностей.

У розділі 2 «Зовнішньоторговельна діяльність у стратегічних пріоритетах конкурентного лідерства США» розкрито масштаби, структурні виміри і нереалізований потенціал зовнішньої торгівлі держави, оцінено ефективність її національної експортної стратегії як інструменту антикризової політики, а також комплексно охарактеризовано механізми комерційної дипломатії у реалізації національних інтересів США на глобальних ринках.

У роботі наголошується на тому, що, незважаючи на утвердження в останні десятиліття споживчо-орієнтованого типу національного економічного розвитку, зовнішня торгівля завжди справляла потужний вплив на конкурентні позиції США на світових ринках, дотепер залишаючись стратегічним напрямом реалізації державою стратегії глобального конкурентного лідерства. На основі комплексного аналізу розвитку зовнішньоторговельної діяльності США у період 1870-2019 рр. дисертант розкриває її масштаби (табл. 1), структурні виміри, тенденції розвитку, а також обґрунтовує її суперечливий й асиметричний характер. Незважаючи на неухильне зростання вартісних обсягів експортно-імпортних операцій держави, посилення її конкурентних позицій на світовому ринку високотехнологічних товарів й об'єктів інтелектуальної власності, постійне нарощування доходів американських компаній від експорту послуг, автор відзначає цілу низку диспропорцій у цій сфері. До них віднесено, зокрема, постійне зниження з 1950-х років частки США у світовій торгівлі, стабільне перевищення темпів зростання імпорту над темпами зростання експорту, надмірно високий рівень концентрації торговельних потоків, довготривале негативне сальдо товарної торгівлі та ін. Це підтверджується такими даними: у період 2000-2020рр. його середньорічне значення становило близько –530 млрд дол. США, коливаючись від мінімального значення –361,6 млрд у 2001 р. до «максимальних» –761,8 млрд у 2006 р.; 46,6% товарного експорту і 55,6% товарного імпорту у 2019 р. «замикається» вузьким колом країн-торговельних партнерів (Канада, Мексика, Німеччина, Великобританія, Китай та Японія), у торгівлі з якими США має найбільше негативне сальдо торговельного балансу.

Проведений у дисертації поглиблений аналіз інструментів національної експортної стратегії США з акцентуванням дослідницького інтересу на організаційно-економічному, фінансовому, адміністративному й інституційному інструментарії дав змогу визначити його типові риси і специфічні особливості. Відзначається, що упродовж останніх десятиліть найвищу ефективність демонструють механізми

фінансового лізингу; експортного фінансування і гарантування, експрес-кредитування і експрес-страхування міжнародних торговельних контрактів; державного рефінансування банківських експортних кредитів; застосування арбітражних механізмів СОТ та інструментарію антидемпінгових розслідувань і компенсаційних мит; надання технічної допомоги країнам-торговельним партнерам у рамках Глобального трастового фонду Дохідського раунду переговорів СОТ; фінансової підтримки іноземних споживачів американської продукції. Зокрема, щорічна сума кредитних лімітів за експортними операціями у США у період 2013-2020 рр. становила у середньому близько 60-70 млрд дол. США; завдяки експрес-кредитам Ексімбанку експортери малого бізнесу отримують повернення кредитних ліній на загальну суму до 500 тис дол. США на термін від 6 до 12 місяців.

Таблиця 1

**Динаміка ключових показників зовнішньої торгівлі США
у 1870-2019 рр., млрд. дол. США**

Рік	Експорт		Імпорт		Зовнішньо-торговельний обіг			Баланс		
	усього	товари	усього	товари	усього	товари	послуги	усього	товари	послуги
1870	...	0,4	...	0,4	...	0,8	...	...	0,0	...
1890	...	0,9	...	0,8	...	1,7	...	...	0,1	...
1910	...	1,7	...	1,6	...	3,3	...	...	0,1	...
1930	...	3,8	...	3,1	...	6,9	...	...	0,7	...
1950	...	10,3	...	8,9	...	19,2	...	...	1,4	...
1970	60,0	...	56,0	...	116,0	...	...	4,0	...	...
1995	794,4	575,2	890,8	749,4	1685,2	1324,6	360,6	-96,4	-174,2	77,8
2000	1075,3	784,9	1447,8	1231,7	2523,1	2016,6	506,5	-372,5	-446,8	74,3
2005	1286,0	913,0	2000,2	1695,8	3286,2	2608,8	677,4	-714,2	-782,8	68,6
2010	1853,6	1290,3	2348,2	1938,9	4201,8	3230,2	972,6	-494,6	-648,6	154,0
2012	2219,0	1562,6	2755,7	2303,7	4974,7	3866,3	1108,4	-536,7	-741,1	204,4
2014	2376,6	1633,3	2866,8	2385,5	5243,4	4018,8	1224,6	-490,2	-752,2	262,0
2016	2209,4	1459,8	2711,7	2209,9	4921,1	3669,7	1251,4	-502,3	-750,1	247,8
2018	2539,4	1677,0	3119,4	2557,3	5658,8	4234,3	1424,5	-580,0	-880,3	300,3
2019	2528,2	1652,4	3104,9	2516,8	5633,1	4169,2	1463,9	-576,7	-864,4	287,7
2020*	1760,8	1176,3	2297,0	1914,1	4057,8	3090,4	967,4	-536,2	-737,8	201,6

* - дані за 10 місяців 2020 р.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними: Historical Statistics of the United States. Colonial Times to 1957. A Statistical Abstract Supplement. Prepared by the Bureau of the Census with the Cooperation of the Social Science Research Council, 1957. P. 537-538. Statistical Abstract of the United States: 2012. US Department of Commerce, 2012. P. 435. Economic Report of the President. Together with The Annual Report of the Council of Economic Advisers, January 2021. P. 524.

Водночас Генералізована система преференцій США поширюється нині на близько 120 країн і територій, а безмитний режим імпорту поставок охоплює понад 5 тис товарних позицій. У роботі акцентовано увагу на тому, що висока ефективність діючої системи державної підтримки експорту США є результатом, по-перше, її комплексності, багаторівневості і широкої диверсифікації; по-друге, великої кількості виконавчих і координуючих інститутів; по-третє, тісного співробітництва приватних промислових і фінансових структур з державним сектором; по-четверте, органічної конвергенції національної експортної стратегії з системою державного антициклічного менеджменту.

У дисертації окрему увагу приділено комплексному аналізу реалізації Сполученими Штатами Америки механізмів комерційної дипломатії у реалізації їх національних інтересів на глобальних ринках. Наголошується, що вона репрезентує за своєю природою міцний «сплав» американської політики й економіки та синергійно об'єднує на своїй платформі традиційні, публічні і латентні методи дипломатії, перетворившись в останні десятиліття на міцне цементуюче ядро зовнішньої політики США. На основі розкриття інституційної структури комерційної дипломатії держави та панорамної характеристики її організаційно-економічних компонентів (лобіювання економічних інтересів експортерів на зовнішніх ринках, інструментів Генералізованої системи преференцій, дипломатії чекової книжки, позитивних і негативних торговельних санкцій, фінансових санкцій, заморожування активів, дискримінаційного оподаткування та ін.) зроблено висновок про їх загалом високу економічну ефективність та формування в останні десятиліття гнучкої й адаптованої до динаміки світогосподарських трансформацій розгалуженої глобально-мережевої структури комерційної дипломатії США. Зокрема, Держдепартамент США щорічно підтримує експортні операції американських компаній на десятки мільярдів дол. США; загальна кількість закордонних торговельних представництв Міністерства торгівлі США налічує нині близько 150 у біля 80 країнах світу, на які сумарно припадає понад 95% вартісних обсягів експорту товарів і послуг держави. Нині у посольствах США не більше 20% персоналу виконують власне дипломатичні функції, тоді як решта – це професіонали військових, розвідувальних, комерційних, інформаційних й агропромислових відомств, котрі займаються виключно питаннями просування інтересів американського бізнесу на ринках приймаючих країн. У роботі акцентовано увагу на необхідності суттєвого розширення в сучасних умовах загострення конкурентної гонки з Китаєм функцій комерційної дипломатії Сполучених Штатів за рахунок впровадження диверсифікованого інструментарію «комерційно-дипломатичного фідбеку» в частині моніторингової оцінки поточної кон'юнктури зарубіжних ринків, ринкового попиту на високотехнологічну продукцію американських компаній, компенсації провалів за ринки збуту енергетичних ресурсів в Європі та інших регіонах та ін.

У розділі 3 «Інвестиційно-фінансова експансія як домінуюча форма глобального лідерства США» розкрито вплив міжнародної інвестиційної діяльності держави на забезпечення її конкурентного статусу на глобальному ринку капіталу, обґрунтовано авангардну роль США у поліцентричній системі глобальних фінансів, а також комплексно охарактеризовано американо-центристську модель глобальної валютної системи та визначено її граничні межі.

Відзначається, що практично увесь післявоєнний період економічного розвитку Сполучених Штатів Америки характеризується активною і наступальною реалізацією багатоаспектної і диверсифікованої міжнародної інвестиційної діяльності як основи транснаціоналізації національної економіки та потужного геоекономічного і геополітичного інструменту впливу на окремі країни і цілі регіони. Автор комплексно аналізує міжнародну інвестиційну діяльність США у період 1970-2019 рр., розкриває її кількісні і структурні параметри, результативність, домінуючі форми й рівні, а також акцентує увагу на притаманних їй узагальнюючих рисах і характеристиках. Це, зокрема, неухильне нарощування масштабів і диверсифікація структури ПІІ, прискорене нагромадження прямого зарубіжного інвестування американських інвесторів; панування в інструментальній структурі іноземного капіталу портфельних

інвестицій; орієнтація інвестиційних бізнес-моделей американських БНП на неакціонерні форми участі у капіталі, перехресне і спільне інвестування, заснування холдингових структур на території офшорних юрисдикцій; диверсифікація галузево-секторальної структури іноземних і зарубіжних інвестицій; домінування у прямому зарубіжному інвестуванні реінвестованих доходів; довгострокове наростання розриву у вартості міжнародних інвестиційних активів і пасивів та ін. На підтвердження зазначених тенденцій наводяться такі дані: щорічний вартісний обсяг чистих надходжень ПІІ зріс з 18,7 млрд дол. США у 1980-1985 рр. до 459,4 млрд у 2016 р. (з подальшим падінням до 156,3 млрд у 2020 р. у результаті політики президентської адміністрації Д. Трампа та впливу пандемії Covid-19). У період 1990-2020 рр. нагромаджені обсяги зарубіжних інвестицій США зросли з 731,8 млрд до 8,1 трлн дол., а прямих іноземних інвестицій – з 539,6 млрд до 10,8 трлн. На початок 2021 р. сукупний вартісний обсяг сконцентрованих у Сполучених Штатах іноземних активів перевищував обсяг зарубіжних активів держави на 14,1 трлн дол. США (або 67,4% ВВП); американські активи за кордоном досягли 32,2 трлн (154% ВВП); а вартість нагромаджених іноземних активів – 46,2 трлн (220,7% ВВП відповідно). Загалом ПІІ забезпечують у США близько 7% сукупних капіталовкладень в основні фонди та майже 17% валового інвестування американської економіки. Акцентується увага на тому, що Сполучені Штати посідають нині унікальну диспозицію у глобальних інвестиційних процесах, будучи, з одного боку, найбільшим у світі інвестором, а з другого – найбільшим одержувачем ПІІ в силу високої платоспроможності внутрішнього споживчого ринку, динамічних темпів розвитку високотехнологічного й інформаційного секторів економіки, лібералізації національної фінансової системи й усунення інституційних бар'єрів у транскордонному русі інвестиційного капіталу.

У роботі розкриваються трансформації, яких зазнали інвестиційні стратегії і бізнес-моделі багатонаціональних компаній США в останні десятиліття – від найпростіших мультинаціональних стратегій у 1960-1970-х роках до стратегій простої інтеграції у 1980-1990-х роках з наступним переходом на початку 2000-х років до стратегій глибокої мережевої інтеграції. Дається комплексна характеристика зазначених бізнес-моделей та обґрунтовуються економічні наслідки реалізації багатонаціональними підприємствами США стратегій глибокої мережевої інтеграції – «розмивання» інституційних відмінностей між внутрішнім і зовнішнім ринками, їх перетворення на єдине загальнопланетарне «поле гри» для американських БНП та формування «другої економіки» Сполучених Штатів, глибоко інтегрованої у національні економіки держав усіх регіонів світу. Нині вона акумулює майже чверть виробничих потужностей держави; у 2018 р. на близько 35,3 тис контрольованих американським капіталом зарубіжних підприємствах-філіалах було зайнято 14,4 млн працівників; сукупна додана вартість, вироблена ними, у період 1999-2018 рр. зросла з 0,6 до 1,4 трлн дол. США; їх сукупні капітальні витрати – з 114,6 до 189,6 млрд., а витрати на ДіР – з 18,1 до 57,8 млрд дол. США (що становить 16,2% загальних корпоративних витрат на кінець періоду) (табл. 2).

Наголошується, що системна цифрова трансформація економіки США в останні роки є потужним драйвером розбудови американськими корпораціями платформних бізнес-моделей, які, ґрунтуючись на цифрових і хмарних технологіях, електронній взаємодії фізичних осіб і компаній, штучному інтелекті й аналітиці великих даних, формують необхідну інфраструктуру для купівлі і продажу взаємозамінних і комплементарних продуктів. Прогнозується, що вже у недалекому майбутньому

завдяки мультиплікації платформними бізнес-моделями мережових економічних екстерналій для усіх учасників буде досягнуте значне нівелювання негативного ставлення до американських компаній на території зарубіжних країн, недовіру і вороже ставлення до них з боку приймаючих країн.

Таблиця 2

**Основні показники діяльності зарубіжних підрозділів
американських БНП у 1999-2018 рр.**

Показник	1999	2004	2009	2014	2018
Сукупна додана вартість, млн. дол. США					
Усього, у тому числі:	2644,7	3220,8	3740,7	5297,3	5318,2
Материнські компанії	2064,3	2366,5	2595,8	3810,3	3901,8
Зарубіжні компанії, контрольовані американськими БНП	580,4	854,3	1144,9	1487,0	1416,4
Капітальні витрати, млн. дол. США					
Усього, у тому числі:	531,4	476,1	598,9	952,2	855,8
Материнські компанії	416,8	350,9	431,8	713,5	666,2
Зарубіжні компанії, контрольовані американськими БНП	114,6	125,2	167,1	238,7	189,6
Витрати на дослідження і розробки, млн. дол. США					
Усього, у тому числі:	144,4	190,0	246,5	321,0	356,8
Материнські компанії	126,3	164,2	207,3	268,8	299,0
Зарубіжні компанії, контрольовані американськими БНП	18,1	25,8	39,2	52,2	57,8
Зайнятість, млн. осіб					
Усього, у тому числі:	33,3	32,9	35,9	42,4	42,3
Материнські компанії	23,9	22,4	22,9	26,6	27,9
Зарубіжні компанії, контрольовані американськими БНП	9,4	10,5	13,0	15,8	14,4

Джерело: побудовано автором за даними: Activities of U.S. Multinational Enterprises in the United States and Abroad. BEA, December 2016. P. 1. Activities of U.S. Multinational Enterprises, 2018. BEA. URL: <https://www.bea.gov/news/2020/activities-us-multinational-enterprises-2018>

У роботі акцентовано увагу на тому, що Сполучені Штати Америки у статусі беззаперечного лідера глобальної економіки посідають висококонкурентні й авангардні позиції у сфері світових фінансів. Це засвідчують такі дані: сукупні фінансові активи американських домогосподарств зросли у період 2000-2020 рр. з 34,5 до 104,6 трлн дол. США; протягом 1950-2016 рр. вартісні обсяги сконцентрованих у державі фінансових активів, що перебувають у професійному управлінні, збільшились з 4,5 до майже 12% ВВП. З 1970 р. до 2016 р. додана вартість, згенерована фінансовим сектором, зросла з 4 до 7,1% валового внутрішнього продукту, у тому числі кредитного посередництва з 2,1 до майже 3% ВВП, страхування – з 2 до 2,6%, а операцій фондового ринку – з 0,1 до 1,5% відповідно. Нині на США припадає майже 33% глобальної вартості емісії акцій й інструментів інвестиційних фондів та 11,6% – емісії боргових цінних паперів.

У дисертації наводяться аргументи щодо обґрунтування ключових джерел фінансової конкурентоспроможності США, до яких окрім панування ринкових інститутів і механізмів в акумуляції і перерозподілі фінансового капіталу, відносяться також гостра конкуренція фінансових посередників, диверсифікована інструментальна структура операцій з фінансовими активами, монополізація глобального ринку банківських послуг, домінування держави на ринку біржових деривативів та ін. Наголошується, що механізми функціонування національної фінансової системи

забезпечують не тільки її високу стійкість до впливу зовнішніх шоків, але й широкі можливості використання облігаційних позик для дефіцитного бюджетного фінансування США та, найголовніше, одноосібне визначення Сполученими Штатами Америки глобальних норм, правил і механізмів регулювання глобального фінансового ринку, системну офшоризацію послуг американських фінансових посередників та формування глобального фінансового олігархату. Зокрема, тільки у 2016 р. найбільші американські корпорації зі списку Fortune з метою ухилення від виконання своїх податкових зобов'язань тримали в офшорних зонах понад 2,6 трлн дол. США прибутків. У роботі доведено, що стрімкий відрив фінансового сектору США від реальної економіки в останні десятиліття спричинив масштабне нагромадження у світовому господарстві фінансових дисбалансів й асиметрій, що актуалізує питання щодо розбудови у глобальних координатах альтернативних фінансових платформ на основі відкриття нових й об'єднання діючих регіональних біржових майданчиків, нарощування у статутному капіталі міжнародних організацій квот держав з новостворюваними ринками, розбудови солідарної системи глобального фінансового управління та ін.

У дисертаційній роботі дається комплексна характеристика американо-центристської конфігурації світової валютної системи на основі конкретизації її організаційно-економічних й інституційних форматів (верховенство американського долара як стандарту світової валютної системи, монетарна залежність національних економік країн-позичальників від США та структурної динаміки американського фінансового ринку, нагромадження ними доларових авуарів та фінансування американських зарубіжних витрат та ін.). Підтверджено, що ключові конкурентні переваги глобального валютного домінування американського долара для економіки США полягають у встановленні їх монополії в управлінні міжнародними валютно-фінансовими і кредитними відносинами, впливі державі на національні грошово-кредитні політики країн-позичальників та інструментарій регулювання їх платіжних балансів, контролюванні Сполученими Штатами глобальних транскордонних потоків капітальних ресурсів та важелів забезпечення глобальної ліквідності та ін. Разом з тим, як відзначає дисертант, сучасна американо-центристська конфігурація світової валютної системи не є статичною в силу досягнення своїх граничних меж, нині вона зазнає суттєвих модифікацій у напрямі утвердження мультиполярного формату міжнародних валютно-фінансових відносин, тимчасового відновлення валютної ролі монетарних металів, диверсифікації валютної структури офіційних золотовалютних резервів країн та засобів платежу за зовнішньоторговельними й інвестиційними операціями економічних суб'єктів, розширення практики застосування криптовалют в якості платіжного інструменту за міжнародними трансакціями та ін.

У розділі 4 «Відповідність науково-технічного та інтелектуального потенціалу США вимогам Індустрії 4.0» досліджено глобальні пріоритети інноваційної політики США, визначено ключові напрями модернізації інноваційних стратегій американських БНП, а також розкрито механізми утримання університетами США конкурентного лідерства у глобальному «трикутнику знань».

Наголошується, що інноваційні технології та піонерні досягнення у сфері ДіР на усіх етапах еволюційного розвитку національної економіки США детермінували масштаби і динаміку глибинних якісних трансформацій матеріально-технічної бази національного виробництва, форм і методів організації виробництва й управління, а отже – здобуття державою світових лідерських позицій. Проведений у роботі

поглиблений аналіз ключових моніторингових показників науково-технічного розвитку США (загальна кількість дослідників і технічних працівників, абсолютні і відносні державні і приватні витрати на ДіР, кількість статей у наукових і технічних журналах, вартісний обсяг високотехнологічного експорту та його частка у загальному експорті промислової продукції та ін.) дав підстави стверджувати про її належність до авторитетного «клубу» найрозвинутіших у науково-технічному плані держав – глобальних лідерів світового інноваційного поступу (табл. 3). Так, з 2000 р. до 2019 р. щорічні сукупні витрати на ДіР зросли з 380 до 657,5 млрд дол. США (3,1% ВВП, 2 тис дол. США на одну особу на кінець періоду); у 2019 р. показник інтенсивності ДіР становив 3,1%; загальна кількість дослідників – 1,6 млн осіб; обсяг високотехнологічного експорту – 156,1 млрд дол. США (або 18,9% експорту промислової продукції); кількість тріадичних патентних сімей – 12,8 тис (22,3% їх глобальної кількості); надходжень роялті від ліцензійних послуг – 42,7 млрд дол. (10% світового показника); а кількість поданих резидентами заявок на реєстрацію патентів – 285,1 тис (13,3% глобального показника).

Таблиця 3

Ключові показники науково-технічного й інноваційного розвитку окремих країн у 2010-2019 рр.

Країна	Дослідження і розробки (ДіР)		Кількість статей у наукових і технічних журналах	Витрати на ДіР, % ВВП	Високотехнологічний експорт		Збори за використання інтелектуальної власності		Подані заявки за реєстрацію патентів	
	кількість дослідників на 1 млн	кількість технічного персоналу на 1 млн населення			млн. дол. США	% експорту промислової продукції	надходження, млн дол. США	платежі, млн дол. США	від резидентів	від нерезидентів
	2010-2018	2010-2018	2018	2010-2018	2019	2019	2019	2019	2019	2019
Бельгія	5023	1378	15688	2,82	40830	12,0	3725	3520	876	257
Канада	4326	1268	59968	1,57	32423	16,5	5396	11458	4238	32250
Китай	1307	...	528263	2,19	715843	30,8	6605	34370	1243568	157093
Данія	8066	2124	13979	3,06	9581	12,0	3604	1626	1351	228
Фінляндія	6861	...	10599	2,77	4563	9,2	3550	985	1321	75
Франція	4715	1806	66352	2,20	120897	27,0	15961	12982	14103	1766
Німеччина	5212	2007	104396	3,09	208678	16,4	36171	16149	46632	20802
Ісландія	6131	2371	681	2,03	305	38,1	284	102	47	15
Італія	2307	...	71240	1,40	32869	7,8	4516	5245	9229	898
Ізраїль	...	...	12235	4,95	12565	23,1	1579	1520	1368	6370
Респ. Корея	7980	1311	66376	4,81	153561	32,4	7742	9952	171603	47372
Люксембург	4942	3166	869	1,24	789	6,6	2635	6123	117	359
Норвегія	6467	...	11803	2,07	4637	22,6	373	756	957	582
Швеція	7536	2028	20421	3,34	17555	14,6	8247	6845	1802	388
Швейцарія	5450	2620	21379	3,37	29879	12,9	23906	11919	1369	348
Велико-британія	4603	1305	97681	1,72	78176	23,5	25257	16936	12061	7189
США	4412	...	422808	2,84	156074	18,9	117401	42732	285113	336340
Світовий показник	1411	...	2554373	2,27	2924770	21,2	390573	429090	2144825	885152

Джерело: побудовано автором за даними: World Development Indicators: Science and Technology. The World Bank, 2021. URL: <http://wdi.worldbank.org/table/5.13>

У роботі акцентовано увагу на комплексній характеристиці сучасного інструментарію стимулювання Сполученими Штатами Америки ДіР (прямих бюджетних трансфертів, податкових пільг, неприбуткових податкових кредитів, пільгового оподаткування венчурних компаній і фірм, державного замовлення на інновації, включення компаній малого бізнесу у глобальні науково-технологічні мережі американських БНП; усунення обмежень на спільну діяльність у сфері досліджень і розробок та ін.). Зроблено висновок про те, що їх висока економічна результативність забезпечує ефективну організацію ДіР з боку федерального і місцевих урядів, дослідницьких і промислових організацій, а також досягнення великим корпоративним бізнесом високої прибутковості фінансово-господарської діяльності й усталеної конкурентоспроможності на ключових сегментах глобального ринку.

Робота містить результати авторських досліджень механізмів інтернаціоналізації ДіР американського корпоративного сектору. Вона, як відзначає автор, є головною ланкою нарощування глобальних конкурентних переваг США і забезпечення їх національної технологічної безпеки на основі значного розширення зарубіжних мереж корпоративних науково-дослідних лабораторій і центрів БНП, виведення за національні кордони практично усіх ланок відтворення науково-технічних розробок – від генерування ідей, до їх втілення в інноваційних розробках з подальшим масовим виробництвом інноваційно-містких товарів і їх збутом на світових ринках. Так, якщо у 1975 р. сукупні витрати БНП Сполучених Штатів Америки на фінансування ДіР своїх зарубіжних підрозділів становили 1,5 млрд дол. США, у 1981 р. – 3,2 млрд, то у 1999р. вони досягнули 18,1 млрд, у 2005 р. – 27,7 млрд, у 2008 г. – близько 37 млрд, а нині перевищують 50 млрд. Наголошується, що наростаюча тенденція до інтернаціоналізації американськими БНП своїх ДіР значно акселерується у міру зростання наукомісткості продукції й ускладнення технологічних процесів, які об'єктивно вимагають розширення масштабів використання компаніями глобального науково-дослідного потенціалу, у тому числі способом ліцензування, залучення висококваліфікованих наукових й інженерних кадрів, фінансування спільних з іноземними партнерами інноваційних проєктів і програм, ефективного комбінування інтернальних й екстернальних каналів ресурсного забезпечення інноваційного процесу, а також поступового переходу корпорацій від традиційної централізованої моделі організації своїх ДіР до розбудови мережевої моделі досліджень і розробок. Остання передбачає більш широке використання корпораціями складної міжнародної спеціалізації у сфері досліджень і розробок з глибокою інтеграцією інноваційної діяльності у рамках усієї корпоративної структури.

Разом з тим, з другої половини 2010-х років за умов динамічної діджиталізації глобальної економіки та розбудови у світових координатах Індустрії 4.0 чітко окреслюється тренд наростаючого протистояння США і Китаю в інноваційній сфері в силу активного переходу КНР на більш високий рівень глобальних вартісних ланцюгів, нарощування технологічної спроможності у сферах штучного інтелекту, робототехніки, систем збереження енергії, безпроводного зв'язку 5G, квантових інформаційних систем і біотехнологій. На думку автора, це закладає якісно нові конкурентні умови функціонування національної інноваційної системи США, яка має орієнтуватись на розбудову відкритих технологічних платформ, стимулювання науково-технологічної кооперації американських інноваційних компаній із

зарубіжними партнерами, формування у різних регіональних точках центрів ДіР з вирішення найбільш важливих глобальних проблем людства та ін.

У дисертації окрему увагу приділено діяльності університетів США, які, як відзначається, відіграють у сучасних умовах провідну роль у процесах генерування, комерціалізації і дифузії знань й інновацій. Органічно поєднуючи освітню і наукову діяльність, а також підготовку висококваліфікованих кадрів і науково-дослідного персоналу, американські університети є нині важливими центрами не тільки генерування піонерних інновацій в усіх сферах науки і техніки, але й їх активної глобальної дифузії. Зокрема, у сучасній структурі академічних працівників США 17% на регулярній основі залучені до виконання спільних з промисловими компаніями наукових досліджень, 18% – надають бізнес-сектору консалтингові послуги, 5% – беруть участь у патентуванні, а 3% – є активними учасниками різних форм академічного підприємництва.

Встановлено, що центральним ядром американської системи вищої освіти є 235 дослідницьких університетів. Володіючи високим рівнем академічної, освітньої і фінансової автономії, вони продукують 80% усіх інноваційних розробок системи вищої освіти; їх випускниками є 60% усіх зайнятих у сфері науки і техніки; тут присуджується 33% усіх бакалаврських ступенів (з них 42% – у природничих і технічних науках); а 54% докторів наук отримали тут свої перші наукові ступені. Дослідницькі університети здійснюють також підготовку від 60 до 80% загальної кількості докторантів з комп'ютерних, математичних, інженерних й інформаційних наук та від 78 до 95% професійних кадрів бакалаврського рівня для американської економіки.

На основі панорамної характеристики ключових інституційних механізмів розбудови американськими університетами глобальних мереж трансферу технологій (академічних компаній-стартапів, технологічних інкубаторів, спінофф і спінаут компаній, центрів трансферу технологій, корпоративних університетів та ін.), дисертант відзначає, що вони забезпечують лідерські позиції академічних закладів США у глобальному «трикутнику знань» на основі ефективного додання вузьких рамок академічного сектору щодо дифузії і комерціалізації згенерованих знань і результатів ДіР. Констатується, що в останні двадцять років факультети, студенти і викладачі американських університетів розробили близько 380 тис. нововведень, передавши їх університетським центрам трансферу технологій; подали 206 тис. заявок на патентування винаходів і отримали 84 тис. патентів. Завдяки цьому, на думку дисертанта, США забезпечують в останні десятиліття масштабне нагромадження національного інтелектуального капіталу, системне впровадження результатів академічних ДіР у господарську практику, реалізуючи при цьому політику своєрідної технологічної експлуатації практично усіх країн та регіонів світу зі спрямуванням розвитку їхньої науково-дослідної бази у вигідному для себе напрямку.

У розділі 5 «Адаптація інтеграційної політики США до поліцентричної моделі міжнародного порядку XXI ст.» розкрито регіональні інтеграційні пріоритети США в умовах формування нового міжнародного порядку, обґрунтовано головні пріоритети програм і проєктів офіційної допомоги розвитку як головного каналу реалізації національних інтересів на основі концепту «м'якої» сили, а також конкретизовано стратегічні напрями переформатування державної міграційної політики США в умовах глобальної міграційної кризи.

У роботі аргументується теза про те, що у поліцентричному форматі міжнародного порядку Сполучені Штати Америки поряд з використанням диверсифікованих механізмів реалізації торговельних, інвестиційних, фінансових і науково-технологічних інтересів на зовнішніх ринках активно використовують також інтеграційні механізми реалізації національних інтересів на глобальному поприщі. Сучасна інтеграційна політика США реалізується на основі укладених регіональних інтеграційних угод про вільну торгівлю, які, виходячи далеко за межі панамериканського регіону й включаючи у свою «орбіту» європейський, азійський й африканський регіони, відбивають глобальний тренд регіоналізації міждержавних торговельних відносин. Наголошується, що підвищена увага США до реалізації регіональних угод про вільну торгівлю обумовлена загальною кризою глобальної торговельної системи СОТ, гальмуванням після Дохійського раунду міждержавних переговорів щодо подальшої лібералізації міжнародної торгівлі способом зниження імпорتنних тарифів, усунення тарифних піків та розширення взаємного доступу до ринків послуг, аграрної і промислової продукції; а також урегулювання питань, пов'язаних із субсидуванням сільського господарства, захистом прав інтелектуальної власності, системою державних закупівель, електронною торгівлею, міждержавним технологічним трансфером, запровадженням спеціального і диференційованого торговельних режимів, процедурами митного оформлення і митної оцінки товарів, застосуванням антидемпінгових, компенсаційних і спеціальних торговельних заходів. В останні два десятиліття США реалізують 14 угод про вільну торгівлю, завдяки яким було досягнуто неухильного збільшення частки держав-партнерів в американському товарному експорті з 36,4% у 2003 р. до 46,6% у 2019 р., а в імпорті – з 30 до 35% відповідно (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка товарної торгівлі США з країнами-партнерами за угодами про вільну торгівлю (УВТ) у період 2003-2019 рр., млрд дол. США

Країни-партнери за угодами	2003	2005	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019
<i>Експорт товарів США</i>									
НАФТА	231,9	284,9	337,6	419,4	553,1	496,9	526,0	565,2	548,8
Не-НАФТА	...	...	...	189,1	211,9	179,7	194,6	217,1	217,9
КАФТА-ДР	...	...	22,7	28,2	31,1	28,9	30,6	32,7	32,8
Усього за країнами-партнерами за УВТ	236,9	330,0	434,7	590,3	765,1	676,6	720,6	782,3	766,6
Частка країн-партнерів за УВТ у загальних обсягах експорту, %	36,4	41,0	38,7	43,6	47,2	46,5	46,6	47,0	46,6
<i>Імпорт товарів США</i>									
НАФТА	361,2	456,8	504,4	600,3	645,0	572,2	611,9	664,9	677,8
Не-НАФТА	...	...	...	168,8	186,9	176,6	183,1	196,9	197,1
КАФТА-ДР	...	...	23,7	30,8	28,4	23,4	23,5	25,2	25,9
Усього за країнами-партнерами за УВТ	374,7	505,9	590,1	768,5	831,9	748,8	794,9	861,8	874,9
Частка країн-партнерів за УВТ у загальних обсягах імпорту, %	30,0	30,4	31,1	34,1	35,3	34,2	34,0	33,9	35,0

Джерело: побудовано автором за даними: The Year in Trade 2005. 57-th Report. US ITC, August 2006. Р. 4-2. The Year in Trade 2012. 64-th Report. – US ITC, July 2013. Р. 4-2. The Year in Trade 2016. 68-th Report. US ITC, July 2017. Р. 122. The Year in Trade 2020. 71-st Report. – US ITC, August 2020. Р. 144, 145.

На основі комплексного аналізу масштабів і структури міждержавного співробітництва США у рамках дво- і багатосторонніх угод про вільну торгівлю (НАФТА (USMCA з 2019 р.), регіональних економічних програм «Союз заради прогресу» та «Карибська ініціатива», Транстихоокеанського партнерства, Трансатлантичного торговельного й інвестиційного партнерства та ін.) обґрунтовуються їх ключові конкурентні переваги для США: запровадження державою на наднаціональному рівні вигідних для себе змін зовнішньоторговельних і регуляторних режимів, поглиблення міжнародних коопераційних зв'язків американських компаній, нарощування масштабів їх міжнародного інвестування та транснаціонального виробництва, посилення взаємодії у фінансовій, науково-технологічній, інноваційній та міграційній сферах та ін. Наголошується, що регіональні торговельні угоди США охоплюють широке коло регуляторних питань як щодо усунення нетарифних бар'єрів у взаємній торгівлі, так і спрощення митних процедур, конвергенції трудового, екологічного й інвестиційного законодавства, унормування питань захисту прав інтелектуальної власності, діяльності державних компаній тощо. Вони стали в останні десятиліття вагомим інституційним механізмом вирівнювання регіональних умов здійснення американськими БНП своєї фінансово-господарської діяльності з перетворенням глобального ринку у своєрідний їх інтернальний (внутрішньокорпоративний) ринок з широкими можливостями прямого впливу на усі «правила гри» бізнес акторів у глобальному конкурентному середовищі.

Проведене економетричне моделювання емпірично-статистичного ряду даних щодо вартості експортно-імпортних операцій США з державами-партнерами за угодами про вільну торгівлю, обсягів їх валового внутрішнього продукту та ВВП на одну особу, кількості населення і територіальної віддаленості від Сполучених Штатів, наявності торговельних бар'єрів, коефіцієнту еластичності й інтенсивності торгівлі із застосуванням програмного продукту «Data Analysis-Regression» дало змогу оцінити економічні ефекти реалізації Сполученими Штатами Америки регіональних і двосторонніх угод про вільну торгівлю (НАФТА, не-НАФТА та КАФТА-ДР). Розроблена автором гравітаційна модель зовнішньої торгівлі США у період 2003-2019рр. виявила переважну імпорتنу орієнтованість економіки США та наявність прямої залежності між обсягами їх експорту та показниками частки країн-партнерів за угодами про вільну торгівлю у загальних обсягах експорту, % (коефіцієнт кореляції 0,8754); експорту в країни НАФТА (0,9826); експорту в країни не-НАФТА (0,8812); а також експорту в країни КАФТА-ДР (0,9361). Водночас побудова автором рівнянь багатофакторних регресій підтвердила найбільший вплив на ВВП США експортно-імпортних операцій з Канадою, Мексикою, Ізраїлем, Йорданією, Чилі, Сінгапуром, Австралією, Марокко і Бахрейном, тоді як зростання експорту до країн групи КАФТА-ДР має незначний вплив на сукупний експорт і вартісний обсяг ВВП Сполучених Штатів.

Констатується, що у період президентства Д. Трампа США відійшли від політики розвитку багатосторонніх зон вільної торгівлі, лібералізації ринків товарів, послуг і факторів виробництва, поглиблення інтеграції у рамках великих регіональних і трансконтинентальних зон вільної торгівлі, запровадження єдиних для учасників зон технічних стандартів, вимог до якості продукції та ін. Американська політика дотримання політики протекціонізму і формування відносин з державами-партнерами на основі двосторонніх торговельних відносин суттєво загальмувала процеси глобальної

інтеграції, спричинивши посилення світової економічної фрагментарності, турбулентності і невизначеності, а також глибокого структурного розбалансування глобальних вартісних ланцюгів і спаду торгівлі у багатьох світових регіонах. Водночас вихід США з Транстихоокеанського партнерства, зрив планів зі створення Трансатлантичного торговельного й інвестиційного партнерства, перегляд інтеграційних умов НАФТА, вихід з Паризької кліматичної угоди, призупинка фінансування Всесвітньої організації охорони здоров'я спонукає провідних регіональних гравців (Японію, Китай, Європейський Союз та ін.) до активної реалізації у своїх регіонах альтернативних інтеграційних сценаріїв на основі внутрішньо- і міжрегіональних угод про вільну торгівлю. Після нещодавньої зміни президентської адміністрації це актуалізує повернення Сполученими Штатами статусу глобального інтеграційного лідера на основі відновлення союзницьких відносин з державами-партнерами та повного дотримання демократичних цінностей, на відміну від авторитарних режимів ключових претендентів на глобальне лідерство – Китаю і РФ.

Одним з найвпливовіших механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки концепту «м'якої» сили у глобальних координатах є офіційна допомога розвитку (ОДР), яка реалізується на сьогодні такими інструментальними каналами, як: от: оцінені внески у капітал міжнародних організацій, неконцесійні позики, проєкти економічної і військової допомоги, підтримка миротворчих операцій, заснування цільових фондів під егідою міжнародних організацій та ін. Наголошується, що у післявоєнний період за США стійко закріпився статус найбільшого у світі донора коштів ОДР, які у період 1946-2018 рр. досягнули майже 1,3 трлн дол. США, спрямовуються нині у понад 150 країн світу та характеризуються безумовним домінуванням (793,3 млрд дол. США, або 67,6% загального обсягу ОДР) проєктів і програм економічної допомоги – пільгового кредитування держав-реципієнтів, списання їм зовнішньої заборгованості; навчання і підвищення кваліфікації спеціалістів; надання прав на користування американськими новітніми технологіями; зарубіжних поставок продукції цивільного призначення та ін. Натомість головні програми військової допомоги США (381 млрд дол. США за 1946-2018 рр., або 32,4% загального обсягу ОДР) спрямовані на фінансування закупівель країнами-реципієнтами американської зброї і військової техніки; реалізацію проєктів міжнародної військової освіти і військової підготовки; підтримку миротворчих операцій; безоплатну передачу військової техніки; надання військової допомоги Іраку й Афганістану та ін.

На основі комплексного аналізу структурного розподілу коштів офіційної допомоги розвитку США та умов її надання (двостороннє фінансування програм і проєктів галузевого і секторального розвитку країн-реципієнтів, його переважно зв'язаний характер, включення умов щодо обов'язкової купівлі отримувачами ОДР товарів і послуг американського виробництва, дотримання умов товарної специфікації і номенклатури, запровадження прямих обмежень на національну належність компаній-отримувачів контрактів на донорське фінансування та ін.) зроблено висновок про переважно безоплатний характер допомоги. Зокрема, частка кредитного капіталу у загальних обсягах ОДР не перевищує за вказаний період 9%, у тому числі в економічній допомозі – 7,7%, а у військовій – 12,1%. Водночас сучасний регіональний розподіл коштів ОДР (країни Середнього Сходу і Північної Африки – 27%, Азії – 21%, Африки на південь від Сахари – 13%, Латинської Америки – 7%,

країни Євразії – 4% та Східної Європи – 2%) відбиває базові геополітичні пріоритети США. Вони полягають, з одного боку, в активній участі держави у подоланні глобальних проблем зубожіння, регіональних «спалахів» глобальної нестабільності і загроз збройних конфліктів; а з другого – у максимальному захисті економічних інтересів американських корпорацій та підтримці реалізації ними корпоративних стратегій глобальної економічної експансії у різних регіонах планети.

У дисертаційній роботі комплексно проаналізовано міграційну політику США в останні п'ятдесят років і встановлено, що вона репрезентує один з найскладніших компонентів зовнішньоекономічної політики держави, з огляду на потужний вплив міграції на політичні, безпекові, соціально-економічні і гуманітарні процеси в американському суспільстві. Наголошується, що сучасна міграційна політика США являє собою складний і детально розроблений правовий інститут матеріально-процесуального характеру, в якому знаходять своє концентроване вираження консолідовані зусилля трьох гілок американської влади – законодавчої, виконавчої і судової. В умовах наростаючих загроз глобальної міграційної кризи відбувається її активне переформатування у напрямі кодифікації імміграційного законодавства, імплементації селективного інструментарію відбору найбільш затребуваних для економіки кваліфікованих професійних кадрів, науковців і талановитої молоді; суттєвого скорочення сімейної імміграції; ліквідації лотерейної імміграції; впровадження бальної системи відбору іммігрантів з урахуванням їх віку, рівня освіти і професійних навичок; видворення іноземців, які вчинили на території Сполучених Штатів Америки кримінальні дії; впровадження системи електронної верифікації роботодавцем прав працівника на законне перебування і роботу на території США – «E-Verify»; негайної депортації нелегальних мігрантів, затриманих при перетині кордону; запровадження повноцінної системи біометричних віз, здатних відслідковувати усі транскордонні переміщення при в'їзді і виїзді з країни тощо. У сукупності зазначені інструменти забезпечують глибоку трансформацію цільової мотивації міграційної політики США – від звуженого формату забезпечення розвитку і благополуччя держави до більш широкого – безпекового формату її захисту від транснаціонального тероризму й організованої злочинності. За умов наростання глобальної міграційної кризи міграційна політика США дедалі більшою мірою набуває агресивно-регуляторного характеру з пріоритезацією питань щодо максимально повного використання імміграційного ресурсу задля зміцнення національного науково-технологічної й інноваційної конкурентоспроможності, посилення впливу на усі сегменти глобального ринку, а також гарантування національної безпеки, суспільної стабільності, активного включення іммігрантів у національний ринок праці та їх інтеграції в американський соціум на принципах «плавильного котла».

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано концептуальне розв'язання наукової проблеми щодо розкриття інструментів, важелів і механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки економічної стратегії у парадигмі глобального конкурентного лідерства, що дало змогу зробити такі висновки:

1. Феномен конкурентного лідерства країн з періоду утвердження на початку 1940-х років біполярної моделі міжнародного порядку традиційно був об'єктом системних трансдисциплінарних досліджень філософських, політологічних, соціологічних та управлінських наук, історії держави і права, міжнародного права,

міжнародних відносин, економічної теорії. На кожному етапі еволюційного поступу світогосподарської системи представники різноманітних шкіл і напрямів економічної думки визначали сутнісну природу конкурентного лідерства, виходячи з домінуючих факторів суспільного виробництва, пануючих моделей організації й управління виробничими процесами, рушійних сил і стратегічних напрямів структурних трансформацій міжнародної економіки, а також співвідношення країнових сил на економічній і політичній карті світу. У глобальну епоху найбільш адекватною у трактуванні сутності глобальних форм конкурентного розвитку держав є категорія «глобальне конкурентне лідерство». З урахуванням випереджальної динаміки розвитку процесів фінансової глобалізації, порівняно з глобалізаційними процесами у реальному секторі економіки, глобальне конкурентне лідерство держав вирішальним чином детермінують процеси знецінення ключових резервних валют, світової кризи валютної ліквідності, глобальної іпотечної кризи, поглиблення географічних асиметрій у нагромадженні глобальних валютних резервів, демонетизації золота, посилення взаємозалежності національних фінансових систем країн світу та ін.

2. Зовнішньоторговельна діяльність США у сучасних умовах віддзеркалює не тільки ступінь реалізації глобально-орієнтованих інтересів держави у міжнародній сфері, але й рівень її інтеграції у світові економічні процеси та ступінь реального впливу на параметри глобальної моделі міжнародного поділу праці, що формується на старті XXI ст. Незважаючи на утвердження в останні десятиліття споживчо-орієнтованого типу національного економічного розвитку і суспільного відтворення, зовнішня торгівля завжди справляла значний вплив на конкурентні позиції США у міжнародних економічних відносинах, дотепер залишаючись важливим механізмом реалізації національної стратегії глобального конкурентного лідерства. Вона не тільки забезпечує задоволення постійно зростаючих потреб американського суспільства у широкому асортименті товарів і послуг та розширює ринки збуту для американських виробників, але й створює необхідні організаційно-економічні й інституційні передумови для структурної модернізації американської економіки на основі повномасштабної реалізації економічного потенціалу США в інноваційній, високотехнологічній, креативній й інформаційній сферах.

3. Досягнення Сполученими Штатами Америки глобального конкурентного лідерства передбачає імплементацію дієвих механізмів і важелів державної експортної стратегії, яка є концентрованим вираженням, з одного боку, об'єктивного процесу транснаціоналізації економіки країни та її глибокого інтеграційного вбудовування у глобальні вартісні ланцюги і фрагментарні виробничі мережі, а з другого – широкого кола національних інтересів США на глобальних ринках, зорієнтованих у стратегічному плані на максимальне розширення американського сегменту товарів і послуг. У сучасних умовах Сполучені Штати реалізують ефективні і доволі агресивні механізми й інструменти підтримки національних експортерів, які включають як заходи щодо формування у державі сприятливого бізнес-клімату, так і механізми диверсифікації внутрішніх джерел нарощування міжнародних конкурентних позицій економічних суб'єктів на основі впровадження адміністративно-економічного, фінансового і податкового інструментарію підтримки їх експортної діяльності, а також всебічного захисту і лобіювання їх економічних інтересів на зовнішніх ринках.

4. Реалізація Сполученими Штатами Америки стратегії глобального конкурентного лідерства у торговельній сфері, окрім застосування розгалуженого

інструментарію державної підтримки експортної діяльності національних суб'єктів господарювання, включає також системні механізми наступальної і дуже професійної комерційної дипломатії. Її багаторівнева система є потужним фактором нарощування глобального конкурентного лідерства США на світових ринках та характеризується високим рівнем гнучкості й адаптованості до глобальних трансформацій у сфері суспільного відтворення. Репрезентуючи за своєю природою міцний «сплав» американської політики й економіки та синергійно об'єднуючи на своїй платформі традиційні, публічні і латентні дипломатичні методи, комерційна дипломатія США перетворилась в останні десятиліття на цементуюче ядро їх зовнішньої політики та головний механізм захисту і всебічної підтримки інтересів національного капіталу на глобальних теренах.

5. Міжнародна інвестиційна політика США перетворилась в останні десятиліття на невід'ємну складову зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії держави, з огляду на значне нагромадження американськими БНП вільних фінансових ресурсів та загострення міжнародної конкуренції за глобальний інвестиційно-фінансовий капітал. Зарубіжні підрозділи американських багатонаціональних підприємств, будучи ядром міжнародних виробничих мереж, провадять свою фінансово-господарську діяльність за умов жорсткої і неослабної конкурентної боротьби за джерела сировини і ринки збуту, встановлення свого контролю над глобальними виробничими, інвестиційними, кредитними, фінансовими, трудовими, інтелектуальними й інформаційними ресурсами. Це спричиняє формування якісно нових тенденцій і закономірностей у транснаціональній інвестиційній діяльності американських БНП з глибокими трансформаційними змінами їх корпоративних стратегій від найпростіших мультинаціональних стратегій у 1960-1970-х роках до стратегій простої інтеграції у 1980-х роках з наступним переходом з початку 2000-х років до стратегій глибокої мережевої інтеграції та платформних бізнес-моделей у 2010-х роках.

6. Об'єктивні передумови глобального фінансового лідерства Сполучених Штатів Америки впливають з іманентних особливостей функціонування їх національної грошово-кредитної і фінансової систем, що базуються, з одного боку, на світовому пануванні американського долара у міжнародних валютно-фінансових відносинах, а з другого – абсолютній економічній свободі діяльності банківських установ і усіх фінансових посередників з домінуванням висококонкурентного середовища й ліберальних принципів в організації і регулюванні фінансових операцій економічних суб'єктів. Як високоорганізована сфера діяльності розгалуженої мережі фінансових посередників, фінансова система США зорієнтована на забезпечення високорентабельного розміщення заощаджень у різних секторах економіки, безперешкодного руху грошових ресурсів у національній і світовій економіці з їх ефективною акумуляцією і перерозподілом між галузями і секторами, компаніями і бізнес-структурами у відповідності з поточними і перспективними потребами підприємницького сектору в інвестиційному і фінансовому капіталі.

7. Системні процеси розбудови у США постіндустріальної моделі економічного розвитку «пронизує» усі підсистеми і структурні компоненти їх економічної системи і висуває у число пріоритетних факторів макроекономічного зростання й утримання державою безперечного глобального конкурентного лідерства інноваційні чинники. Вони справляють потужний вплив на трансформацію усіх

елементів національної економічної системи, виробничих і соціальних відносин, детермінуючи масштаби і структурну динаміку фундаментальних якісних змін матеріально-технічної бази національного виробництва, форм і методів організації виробництва й управління. Провідну роль у даному процесі завжди відіграло великомасштабне фінансування досліджень і розробок з його диверсифікованими джерелами й інструментами фінансування, які у сукупності забезпечують потужну матеріальну основу генерування інноваційних ідей, їх оперативне втілення в інноваційно місткі товари і послуги, а також високу економічну віддачу від наукових досліджень і значний економічний ефект ДіР за наявного науково-технічного потенціалу держави.

8. Основний обсяг науково-технічних досліджень концентрується нині у лабораторіях і наукових центрах БНП Сполучених Штатів Америки, які володіють колосальними науково-дослідними бюджетами, розвинутою інфраструктурою і армією найбільш кваліфікованих працівників і наукових кадрів. Секторальна структура корпоративних ДіР відбиває по суті головні стратегічні пріоритети монополізації американськими корпораціями високотехнологічного сегменту глобального ринку з орієнтацією фірмових стратегій на закріплення панування компаній у найбільш інноваційно містких галузях і секторах глобальної економіки, здатних генерувати найбільші вартісні обсяги доданої вартості, забезпечувати раціональне використання ресурсів та високий рівень оплати праці персоналу. Значне загострення глобальної конкуренції у якісно нових секторах і напрямках науково-технічного прогресу справляє потужний вплив на усі структурні компоненти інноваційної політики американських БНП, спричиняючи в останні десятиліття їх глибокі якісні трансформації. Вони матеріалізуються як у значному розширенні зарубіжних мереж науково-дослідних лабораторій і центрів корпорацій, так і виході за національні кордони практично усіх ланок відтворення науково-технічних розробок – від генерування ідей, до їх втілення в інноваційних розробках з подальшим масовим виробництвом інноваційно-містких товарів і їх збутом на світових ринках.

9. Невід'ємним компонентом реалізації Сполученими Штатами Америки стратегії глобального конкурентного лідерства у техноглобалізаційних умовах є університети. Органічно поєднуючи у своїй діяльності освітню і наукову діяльність, а також підготовку науковців і професіоналів, вони відіграють провідну роль у процесах генерування, комерціалізації і дифузії знань та інновацій в інтересах розвитку національної, регіональної і місцевої економік. Нарощування конкурентоспроможного впливу дослідницьких університетів США на розбудову глобального «трикутника знань» відбувається нині за каналами створення на їх базі компаній-стартапів, спін-компаній та бізнес-інкубаторів, що дає змогу значно підвищити результативність академічних ДіР і оперативно пристосувати їх до потреб ринку. У такий спосіб забезпечується ефективне додання вузьких рамок академічної спільноти щодо дифузії і комерціалізації згенерованих університетським сектором знань і результатів ДіР. Використання бізнес-структурами академічних інтелектуальних ресурсів є потужним джерелом генерування їх прибутків і нарощування корпоративного інтелектуального капіталу, що є гарантією отримання нових замовлень з боку бізнесу і держави та розбудови довгострокових контрактних відносин між університетами та великими багатонаціональними підприємствами.

10. Одним з найвпливовіших механізмів реалізації Сполученими Штатами Америки концепту «м'якої» сили у глобальних координатах є офіційна допомога розвитку. Орієнтуючись на переважне фінансування програм і проектів галузевого і секторального розвитку країн-реципієнтів, ресурси офіційної допомоги розвитку США сприяють розбудові ефективних зовнішніх зв'язків американських корпоративних структур на основі створення для них найвигідніших умов виходу на зарубіжні ринки. У такий спосіб досягається «м'яка» реалізація Сполученими Штатами Америки двох головних цілей свого зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу: з одного боку, розбудова демократичних інститутів по усьому світу та сприяння ринковим трансформаціям у багатьох країнах; а з другого – максимальний державний захист інтересів американських багатонаціональних компаній на зовнішніх ринках та поліпшення комерційних, інвестиційних і фінансових умов їх співробітництва із зарубіжними партнерами.

11. Регіональні інтеграційні стратегії США реалізуються на основі укладених державою регіональних інтеграційних угод про вільну торгівлю, що відбивають глобальний тренд гальмування процесів лібералізації міжнародних торговельних процесів після Дохійського раунду переговорів СОТ. Національні економічні інтереси США у реалізації регіональних інтеграційних стратегій лежать у площині не тільки подальшої лібералізації глобальної торгівлі способом зниження імпорتنих тарифів та усунення тарифних «піків»; але й розширення доступу до зарубіжних аграрних ринків; урегулювання питань, пов'язаних з субсидуванням сільського господарства, захистом прав інтелектуальної власності, системою державних закупівель й електронною торгівлею. Регіональні торговельні угоди США, відбиваючи їх зближення з країнами-партнерами в інституційній сфері, характеризуються яскраво вираженим поліструктурним характером з охопленням широкого кола регуляторних питань не тільки власне усунення нетарифних бар'єрів у взаємній торгівлі, але й спрощення митних процедур, конвергенції трудового, екологічного й інвестиційного законодавства, лібералізації регіональних ринків фінансових послуг, «вбудовування» міжнародних інвестиційних зобов'язань у дво- і багатосторонні угоди про вільну торгівлю, імплементації модельних інвестиційних угод, впровадження механізмів розв'язання міждержавних інвестиційних суперечок та ін.

12. У статусі найбільшого глобального імміграційного центру, Сполучені Штати Америки напружували й реалізують доволі диверсифіковані механізми державної міграційної політики, які в історичному контексті зазнавали перманентних змін у відповідності з поточними потребами національної економіки у трудових ресурсах, висококваліфікованих професіоналах і представниках наукової і креативної спільноти, а також динамікою демографічних змін й економічної кон'юнктури. Застосування жорстких обмежувальних заходів й інструментів міграційної політики у більшості випадків каталізували всплески нелегальних імміграційних потоків, вимагаючи оперативного коригування застосовуваного міграційного інструментарію. Сучасна міграційна політика США являє собою надзвичайно складний і детально розроблений правовий інститут матеріально-процесуального характеру, в якому знаходять своє концентроване вираження консолідовані зусилля трьох гілок американської влади – законодавчої, виконавчої і судової – у царині кодифікації імміграційного законодавства, імплементації селективного інструментарію відбору

найбільш затребуваних для економіки професійних кадрів, науковців і талановитої молоді; суттєвого скорочення сімейної і лотерейної імміграції; запровадження повноцінної системи біометричних віз та ін. У сукупності зазначені інструменти забезпечують активне використання національної міграційної політики у цілях захисту держави від транснаціонального тероризму й організованої злочинності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Шлапак А. В. Конкурентне лідерство США: глобальна парадигма і стратегічні пріоритети: монографія. К.: КНЕУ, 2019 (17,9 д. а).

2. Шлапак А. В. Фінансові ринки Південно-Східної Азії: Диверсифікаційна панорама: монографія / А. В. Шлапак, О. М. Галенко, Я. М. Столярчук. – К.: «Новий друк», 2016 (17,5 д. а.) (особисто автору належить 8 д. а.: обґрунтування поліструктурного характеру диверсифікаційних процесів на фінансових ринках країн Південно-Східної Азії, а також розкриття інтеграційно-диверсифікаційних чинників підвищення їх фінансової конкурентоспроможності).

Статті у зарубіжних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз:

3. Shlapak A. V. The development of the world financial market in paradigm of globalization. *Nauka I Studia*. 2017. N9 (170). Przemysl, Poland. P. 14-17 (0,5 д. а).

4. Shlapak A. V. The imperatives of national financial markets global diversification. *Nauka I Studia*. 2017. N12 (173). Przemysl, Poland. P. 3-6 (0,5 д. а).

5. Shlapak A., Vitrenko A., Tarasiuk H., Shevtsiv L., Dedilova T., Kosichenko I. Adaptation of Investment Strategy to Changes in Foreign Economic Activity of the Enterprise. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*. 2019. Volume. 9 Issue. 2, December 2019. P. 2029-2035 (0,6 д. а.) (особисто автору належить 0,2 д. а.: обґрунтування факторів, котрі детермінують трансформації інвестиційних стратегій підприємств у глобальних умовах).

6. Shlapak A., Rysin V., Galenko O., Duchynska N., Kara N., Voitenko O. Financial Convergence as a Mechanism for Modifying Sectors of the Global Financial Services Market. *Universal Journal of Accounting and Finance*. 2021. Vol. 9. Issue P. 65-73 (0,7 д. а.) (особисто автору належить 0,2 д. а.: розкриття передумов конвергенції фінансових ринків та її впливу на конкурентні позиції ринкових суб'єктів).

Статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз:

7. Шлапак А. В. Формування нового міжнародного порядку: регіональні інтеграційні пріоритети США. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020, №4. Т. 3. С. 112-116 (0,6 д. а.).

8. Шлапак А. В. Конкурентні позиції США на глобальному ринку: сучасні реалії. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 27. Ч. 1. С. 41-44 (0,5 д. а.).

9. Шлапак А. В. Корпоративні стратегії інноваційного розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 30. Ч. 1. С. 35-38 (0,4 д. а.).

10. Shlapak A. V. Diversification of national financial markets in the context of globalization. *Науковий вісник Полісся*. 2018. №2 (14). Ч. 2. Р. 135-142 (0,7 д. а.).

11. Шлапак А. В. Нові пріоритети інноваційної політики США. *Причорноморські економічні студії*: наук. журн. 2018. Вип. 29. Ч.1. С. 15-19 (0,6 д. а.).

12. Shlapak A. V., Laiko O. I., Balan O. S. Challenges and perspectives of institutionalization of investment activities stimulation means in the national economy. *Науковий вісник Полісся*. 2018. №1 (13). Ч. 1. Р. 123-128 (0,9 д. а) (особисто автору належить 0,4 д. а.: розкриття стратегічних пріоритетів інституціоналізації інвестиційної діяльності).

13. Шлапак А. В. Імплементация інструментарію підтримки США експорту національних підприємств: теорія та практика. *Бізнес Інформ*. 2018. №7 (486). С. 44-50 (0,6 д. а.).

14. Шлапак А. В. Нереалізований потенціал зовнішньої торгівлі США як основа глобального конкурентного лідерства. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління»*. 2018. Том 29 (68). №4. С. 34-39 (0,7 д. а.).

15. Шлапак А. В. Стійкість американської фінансової системи у системі глобальних світових фінансів. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. № 4 (16). С. 16-22 (0,6 д. а.).

16. Шлапак А. В. Національна валюта США як компонент глобального конкурентного лідерства в умовах глобалізації. *Інтелект XXI: наук.-економ. журн*. 2018. №5. С. 12-16 (0,6 д. а.).

17. Шлапак А. В. Конкурентне лідерство країн в епоху глобалізації: Узагальнення теорій та ідеологій. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління»*. 2018. Том 29 (68). №6. С. 1-5 (0,6 д. а.).

18. Шлапак А. В., Конохов С. В. Глобальна продовольча проблема: економічний зміст та підходи до вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 22. Ч. 3. С. 112-114 (0,6 д. а) (особисто автору належить 0,3 д. а.: узагальнення інструментарію вирішення глобальної продовольчої проблеми).

19. Шлапак А. В. Мережева модель досліджень інноваційної діяльності США. 2019. *Проблеми економіки*. № 3 (41). С. 23-28 (0,6 д. а.).

20. Шлапак А. В. Парадигмальні засади глобального конкурентного лідерства. *Бізнес Інформ*. 2019. №2 (493). С. 30-36 (0,6 д. а.).

В інших виданнях:

21. Шлапак А. В. Система університетів США як інноваційний інструмент глобального конкурентного лідерства. *Створення ефективної фінансової інфраструктури в умовах інноваційної економіки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 9 червня 2018 р.) У 2-х частинах. – Дніпро: НО «Перспектива», 2017. Ч. 1. С. 22-25 (0,2 д. а.).

22. Шлапак А. В. Зовнішньоторговельна стратегія США та механізми її реалізації. *Принципи забезпечення розвитку підприємств в умовах змін ринкового середовища*: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 8-9 грудня 2017 р.). – ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». У 2-х частинах. – О.: ЦЕДР, 2017. Ч. 1. С. 41-43 (0,2 д. а.).

23. Shlapak A. Intensification of consolidation processes as a globalization imperative to diversify financial markets. International Scientific Conference «*The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility*». May 19th, 2017. Lisbon, Portugal: Baltija Publishing. P. 36-38 (0,2 д. а.).

24. Шлапак А. В. Венчурний інноваційний бізнес США як каталізатор НТП країни. *Підвищення рівня використання економічного потенціалу у напрямку розвитку регіональної економіки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 24 березня 2018 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2018. С. 28-32 (0,2 д. а.).

25. Шлапак А. В. Концепт «м'якої» сили – головний канал реалізації національних інтересів США. *Глобальний економічний простір: тенденції та регулювання*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 12-13 квітня 2018р.). – Суми: УАБС, 2018. С. 62-64 (0,2 д. а.).

26. Шлапак А. В. Методологічний засновок теорії гегемоністської стабільності як одна з теорій глобального конкурентного лідерства. *Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: механізми та стратегії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 24 листопада 2018 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2018. – Ч. 1. С. 39-41 (0,2 д. а.).

27. Шлапак А. В. Методологічні основи концептуальних конструкцій глобального конкурентного лідерства. *Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичний та теоретико методологічний аспекти*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 1 грудня 2018 р.). – Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. С. 51-53 (0,2 д. а.).

28. Шлапак А. В. Конкурентні переваги інноваційної системи США: інструментальна структура. Брошура. – Харків: ГО «Світовий порядок», 2019 (0,9 д.а.).

29. Шлапак А. В. Напрямки розвитку науково-технічного прогресу США. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.). – Одеса: МГУ, 2019. С. 58-61 (0,2 д. а.).

30. Шлапак А. В., Галенко О. М. Модель міжнародного порядку як основа інтеграційної політики США. – Київ: «Бравоглас». 2019. (1,7 д. а.) (особисто автору належить 0,9 д. а.: комплексна характеристика глобальної моделі міжнародного порядку).

31. Шлапак А. В. Олійник М. О. Динаміка іноземного інвестування в економіку США як інструмент її модернізації. *Євроінтеграційний ресурс розвитку глобального підприємництва*: Збірник матеріалів Дискусійної платформи; 17 травня 2019 р. – Київ: КНЕУ, 2019. С. 74-76 (0,2 д. а.) (особисто автору належить 0,1 д. а.: розкриття масштабів і структури зовнішньої торгівлі США у період 1970-2015 pp.).

32. Shlapak A. V. Regression analysis of interdependencies between US exports and independent variables. Proceedings of the Premium Online Forum «*International Innovative Development: Problems and Prospects*». Independent International Association Inter Continental. Singapore. April 24, 2020. P. 182-187 (0,2 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Шлапак А. В. Економічна стратегія США у парадигмі глобального конкурентного лідерства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2021.

У дисертаційній роботі на глибокому системному рівні досліджено теоретичні і практичні питання забезпечення глобального конкурентного лідерства Сполучених Штатів Америки у світогосподарській системі. У роботі розкрито теоретичний арсенал дослідження конкурентного лідерства та його еволюцію, обґрунтовано парадигмальні засади глобального конкурентного лідерства, а також конкретизовано його ключові форми, рівні і виміри. Дано системну оцінку зовнішньоторговельній діяльності американських суб'єктів господарювання, проаналізовано національну експортну стратегію та оцінено ефективність механізмів комерційної дипломатії у реалізації національних інтересів Сполучених Штатів Америки на глобальних ринках.

Значна увага приділена комплексному дослідженню механізмів і напрямів інвестиційно-фінансової експансії США з обґрунтуванням авангардної ролі держави у поліцентричній системі глобальних фінансів та системною характеристикою американо-центристської моделі глобальної валютної системи. Обґрунтовано ключові напрями реалізації науково-технологічного та інтелектуального ресурсів міжнародної конкурентоспроможності Сполучених Штатів Америки через призму дослідження глобальних пріоритетів їх інноваційної політики, напрямів модернізації корпоративних стратегій інноваційного розвитку, а також визначення ролі і місця університетів у процесах генерування, комерціалізації і дифузії знань та інновацій. Розкрито регіональні інтеграційні пріоритети США в умовах формування нового міжнародного порядку, визначено механізми реалізації державою програм і проєктів офіційної допомоги розвитку, а також обґрунтовано стратегічні пріоритети переформатування її міграційної політики.

Ключові слова: конкурентне лідерство, глобалізація, міжнародний порядок, транснаціоналізація, зовнішньоторговельна експансія, національна експортна стратегія, комерційна дипломатія, міжнародна інвестиційна діяльність, поліцентрична система глобальних фінансів, глобальна валютна система, корпоративні інноваційні стратегії, інтеграційна політика, офіційна допомога розвитку, державна міграційна політика.

АННОТАЦИЯ

Шлапак А. В. Экономическая стратегия США в парадигме глобального конкурентного лидерства. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2021.

В диссертационной работе на глубоком системном уровне исследованы теоретические и практические вопросы обеспечения глобального конкурентного лидерства Соединенных Штатов Америки в мирохозяйственной системе. В работе раскрыт теоретический арсенал исследования конкурентного лидерства и его эволюция, обоснованы парадигмальные основы глобального конкурентного лидерства, а также конкретизированы его ключевые формы, уровни и измерения. Дана системная оценка внешнеторговой деятельности американских субъектов хозяйствования, проанализирована национальная экспортная стратегия и оценена

эффективность механизмов коммерческой дипломатии в реализации национальных интересов Соединенных Штатов Америки на глобальных рынках.

Значительное внимание уделено комплексному исследованию механизмов и направлений инвестиционно-финансовой экспансии США с обоснованием авангардной роли государства в полицентрической системе глобальных финансов и системной характеристикой американо-центристской модели глобальной валютной системы. Обоснованы ключевые направления реализации научно-технологического и интеллектуального ресурса международной конкурентоспособности Соединенных Штатов Америки через призму исследования глобальных приоритетов их инновационной политики, направлений модернизации корпоративных стратегий инновационного развития, а также определения роли и места университетов в процессах генерации, коммерциализации и диффузии знаний и инноваций. Раскрыты региональные интеграционные приоритеты США в условиях формирования нового международного порядка, определены механизмы реализации государством программ и проектов официальной помощи развитию, а также обоснованы стратегические приоритеты реформирования миграционной политики США.

Ключевые слова: конкурентное лидерство, глобализация, международный порядок, транснационализация, внешнеторговая экспансия, национальная экспортная стратегия, коммерческая дипломатия, международная инвестиционная деятельность, полицентрическая система глобальных финансов, глобальная валютная система, корпоративные инновационные стратегии, интеграционная политика, официальная помощь развитию, государственная миграционная политика.

ANNOTATION

Shlapak A. V. The economic strategy of the USA in global competitive leadership paradigm. – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation for the Academic Degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2021.

The dissertation explores the theoretical and practical issues of ensuring the global competitive leadership of the United States in the world economic system at a deep system level. The paper provides an extensive discursive analysis, generalization and structuring of the main theories that reveal the essential nature of competitive leadership within the ontological-epistemological, economic and institutional paradigms. The paradigmatic principles of global competitive leadership are substantiated, its key forms, levels and dimensions are revealed. It is proved that it evolved from the simplest colonial model (in the XV – first half of the XX centuries) to neocolonialism (in 1950-1980s) in its historical progress with the subsequent transition to an independent model in the polycentrism of the international economic order.

The research reveals the scale, structural dimensions and unrealized potential of the state's foreign trade, assesses the effectiveness of its national export strategy as an instrument of anti-crisis policy, also it describes comprehensively the mechanisms of commercial diplomacy in the USA national interests in the global markets. Emphasis is placed on the need to develop, in the current conditions of intensification of the competitive race with China, the functions of commercial diplomacy of the United States through the introduction of diversified monitoring tools in order to assess the current situation in

foreign markets, market demand for high-tech energy products in Europe and other regions, etc. The thesis contains the results of the author's research of the mechanisms and directions of investment and financial expansion of the USA with the disclosure of the international investment activity of the state influence on ensuring its competitive status in the global capital market. The paper reveals the transformations that investment strategies and business models of the USA multinational companies have undergone in recent decades - from the simplest multinational strategies in the 1960s and 1970s to simple integration strategies in the 1980s and 1990s, followed by a transition in the early 2000s years to deep network integration strategies, and from 2010 - to platform business models.

The dissertation proves the avant-garde role of the United States in the polycentric system of global finance, as well as provides a comprehensive description of the american-centric model of the global monetary system. It is justified that the rapid separation of the USA financial sector from the real economy in recent decades has led to a large accumulation of financial imbalances and asymmetries in the world economy, that mainstreams the issue of building in the authorized capital of international organizations of quotas of states with emerging markets, the development of a solidarity system of global financial management, etc.

Considerable attention is paid to the study of global priorities of the USA innovation policy, identifying key modernization areas of innovation strategies of the USA multinational enterprises, as well as the disclosure of mechanisms for US universities to maintain competitive leadership in the global «knowledge triangle». It is substantiated that since the second half of 2010s, under the conditions of dynamic digitalization of the global economy and development in the global coordinates of Industry 4.0, the trend of growing confrontation between the United States and China in the field of innovation is clearly outlined. This lays down qualitatively new competitive conditions for the functioning of the USA national innovation system, which should focus on building open technology platforms, stimulating scientific and technological cooperation of the USA innovation companies with foreign partners, the formation of R&D centers in various regional locations for solving global problems of humanity, etc.

Based on a comprehensive analysis of the integration policy of the United States in the formation of a new international order, the current regional integration priorities of the state are revealed, the main priorities of official development assistance programs and projects as the main channel for national interests based on the concept of «soft power» are defined as well as strategic directions of the state migration policy reformatting in the conditions of the global migration crisis.

It is proved that after a recent change in the presidential administration, it mainstreams the regaining of the USA status as a global integration leader through the restoration of allied relations with partner countries and full adherence to democratic values, unlike the authoritarian regimes of key contenders for global leadership - China and Russia.

Key words: competitive leadership, globalization, international order, transnationalization, foreign trade expansion, national export strategy, commercial diplomacy, international investment activities, polycentric system of global finance, global monetary system, corporate innovation strategies, integration policy, official development assistance, state policy.